

Bílé Karpaty

4/2000

Časopis moravsko - slovenského pomezí

Z obsahu:

- * Rozhovor s Milanem Králíčkem* Ovoce našich dědů *Bylinky bez chemie
- * Moravské Kopenice * Pohádka o tom, jak šli králíci do země zaslíbené

V rozhovoru s ing. Milanem Králíčkem na str. 2 - 3 vzpomínáme na první léta vzniku CHKO Bílé Karpaty.

Další původní odrůdy jablek vám představíme na str. 6.

Kdo vyhrál Ekologickou olympiádu? To se dozvíte v rubrice **Učíme se od mala** na str. 8.

Jak se obnovují pestré bělokarpatské louky vám prozradí Ivana Jongepierová v článku na str. 10.

Na str. 12 najdete **recenze** dvou zajímavých publikací - Javorník 650 a Lidové písně z Nivnice.

Krajiny Bílých Karpat na str. 18 vás zavedou na Kopanice.

javorník 650

Obsah:

Fejeton

Globalizace..... 1

Zelená planeta

Země..... 1

Náš rozhovor

Lidé netuší, o co ochraňuji jde 2

Akce v Bílých Karpatech

Názor odjinud, Pozvánka 4

Starostové hornáckých obcí v Itálii 5

Ovoce našich dědů

Cedron, Plesník a Špidlák 6

Příroda není zadarmo,

Nabídka ovocných stromků 7

Učíme se od mala

Letošní Ekologická olympiáda 8

Centra ekologické výchovy nabízejí 9

Z polibarevné louky 10

Proč právě akát? 11

Josef Lebánek - Obrázky z Kopanic (3) 12

Recenze

Javorník 650 12

Lidové písně z Nivnice 13

Týden knihoven 13

Zprávy ze Správy

Památné stromy (3), Mnoho či málo? 14

Konference o Čertoryjích 15

Pole neorané

Bylinky bez chemie 16

Co je to...

Šindel 17

Recepty

Kyselica 17

Krajiny Bílých Karpat

Kopanice 18

Pověsti

Poklad v Bedovém 17

Tajemství přírody

Jak zimuje společenský hmyz 20

Vodní plž levatka ostrá 21

Pohádka

O tom, jak šli králíci do země zaslíbené 22

Zelená planeta

Jméno Země 23

Pro chytré děti 24

Máte rádi pohádky Pavla Bezděčky? Tu o králících najdete na str. 22.

Na str. 20 se dozvíte, jak zimuje společenský hmyz.

Globalizace

Už dlouho se mluví, a to čím dále tím častěji, o problému globalizace. Je to nový pojem, který dokonce můj korektor v počítačovém programu WORD ještě nezná. Nejčastěji si asivšimneme, že proti globalizaci protestují anarchisté nebo podobně orientovaná část mládeže, někdy jsou nazýváni jako ekologové. Takové demonstrace jsou zatím hlavně v Praze a v zahraničí. Ale Global Street Party, zaměřenou proti globalizaci, už bylo možné navštívit i v Uherském Hradišti a já začínám mít obavu, že se tento problém brzy bude týkat i nás v tomto koutku republiky.

Globalizace je lidsky řečeno zjednotvárnění celého světa (*globe*), zavalení uniformními výrobky, bez ohledu na to, jestli jsou to nápoje, oblečení nebo filmy. Má to jednu výhodu: člověk se může díky globalizaci cítit doma kdekoliv na světě. Coca-colu,

pokud je to váš oblíbený nápoj, snadno seženete i v africké poušti nebo v jihoamerické indiánské vesnici. Druhou stranou mince však je, že tyto produkty vytlačují výrobky s menším rozšířením nebo místním charakterem, které se neobjevují v televizní reklamě. A konečný výběr se tím zužuje.

Na tento problém narazíte, když chcete v zahraničí koupit dárek pro svoje děti nebo příbuzné, něco co doma neznají, něco typického pro ten kraj. To abyste pomalu hledali specializovaný obchod. V obchodních domech už mají jen standardní, světové produkty. Ty Coly, Mars, Snickers, Milka a jiné sladkosti najdete všudecky nejvíce vpředu. S místním pivem už je to těžší, nemluvě o řemeslnických produktech.

Doma to není o moc lepší. Ve kterém obchodě najdete dnes ještě panenky ze šustí, ovocné mošty, košíky pletené v regionu? Málokdy máte takové štěstí, že vám řeknou, kde bydlí soukromník, který to ještě umí. A kde jsou ty časy, kdy jsme došli do jiné vesnice a hned tam bylo všechno jiné - kroje, písně, zvyky i řeč?

Dnes chodí téměř většina národa v džínách a v hospodě řvou Spice Girls nebo jiné světové hvězdy.

To je ale škoda. Takovým zjednodušením života, touto globalizací, ztrácíme rozmanitost, osobní charakter všeho kolem nás. Bude to nuda. A nevím, jestli dvacet televizních kanálů a „surfování“ po Internetu je ta správná kompenzace.

Dá se s tím ale vůbec něco dělat? Určitě ano. Při nákupu se můžeme rozhodnout pro českou značku. Ještě lepší by bylo, kdyby se z obchodů neztratily i produkty ze zdrojů místních: zemědělství, řemeslnictví a - proč ne - z našich lesů. S nadšením jsem nedávno objevil máslo vyrobené v Bojkovicích a to za pouhých 21,- Kč. Jistěže blízkost Bojkovic se projeví i v ceně.

Já věřím, že trend globalizace nemá budoucnost a úspěch budou mít nakonec právě produkty, které jinde nekoupíte, které jsou vzácné, místní a mají něco navíc.

Jan W. Jongepier

ZELENÁ PLANETA

Země

Celá planeta Země je osídlena lidmi. Každý má jinou povahu, smysl pro humor, ale každý se nechová tak, jak má. Někteří lidé přírodě pomáhají a jiní ji zase ničí.

Byla jednou jedna rodina na výletě v lese a utábořila se blízko krmelce. Rodina to ovšem nevěděla, ale i tak by jim to bylo jedno. Když se utábořili, hřáli u ohně

různé hry a křičeli na celý les. Opodál se krmila lesní zvěř, která se velmi vyděsila a myslila si snad, že se lidé přišť utiší.

Ráno byl u jejich tábořiště velký nepořádek, který zvěř přilákal. Hned se šla na vše podívat. Lidé ještě spali a tak přišel i malý koloušek. Byl velmi neopatrný a šlápl na ostrou hranu od konzervy. Vtom se lidé probudili a zvěř utekla. Lidé si sbalili věci a odjeli jinam. Zvěř v lese kolouška ošetřovala, ale nemohla mu pomoci. Odpoledne přišel za zvěří myslivec a přinesl jim krmění. Přitom si všiml, že je koloušek

poraněný a hned ho ošetřil. Zvěř ho zavedla na místo, kde lidé tábořili. Myslivec viděl mnoho nepořádku a ihned šel pátrat po lidech, kteří jej zde zanechali. Dostali pokutu za znečištění lesa a myslivec je poučil o chování v přírodě. Lidé si to uvědomili, zastyděli se, a tak každou neděli chodívali zvěř do lesa krmít. Zvěř jim pak všechno odpustila.

Dbej o přírodu, kde žijí i jiní tvorové. Neznečišťuj okolí a ochraňuj vše, co můžeš.

Monika Foltýnová
6. B ZŠ U Červených domků
Hodonín

Lidé netušili, o co ochranářům jde

Letos se dožil 65 let první vedoucí Správy CHKO Bílé Karpaty doc. Ing. Milan Králíček, CSc. Protože letos je zároveň dvacáté výročí založení CHKO, navštívili jsme současného docenta brněnské Mendelovy zemědělské a lesnické univerzity v jeho bytě v Kyjově, aby vzpomínal na první roky existence naší chráněné krajinné oblasti.

Kde jste jako zemědělský inženýr získal tak rozsáhlé znalosti o terénu a přírodě?

„Už když jsem začal vnímat svět okolo sebe, byly mé zájmy přírodovědecké. Vždycky jsem se domníval, že budu něco takového dělat. Realizace této myšlenky začala v roce 1955, když jsem nastupoval na tehdejší Vysokou školu zemědělskou v Brně, v rámci které existoval mimo jiné Ústav

zemědělské entomologie a hospodářské fytopatologie. Tam pracovali lidé, které jsem znal z literatury a s kterými jsem navázal kontakty.

Později jsem tam nastoupil jako pomocná vědecká síla. Po skončení studia v roce 1960 v rámci tehdejšího rozmisťovacího řízení jsem nastoupil do zaměstnání v JZD Kyjov, později v Zemědělském nákupním podniku v Hodoníně. Měl jsem tam na

starosti výrobu osiv, což znamenalo, že jsem se dostal do terénu. Měl jsem služební motocykl, kterým jsem projížděl celý okres, a nebyl jsem časově příliš vázaný, což mi dalo možnost region dokonale poznat.“

Jak jste se pak dostal do funkce vedoucího správy chráněné krajinné oblasti?

„Později jsem se stal tzv. okresním konzervátorem státní ochrany přírody, což byla dobrovolná, neplacená funkce. V rámci této funkce jsem začal přicházet do styku s pracovníky Krajského střediska státní památkové péče a ochrany přírody, zejména s lidmi zodpovědnými za okres Hodonín - dr. Plevou, ing. Šmitákem a dr. Jatiovou.“

S nimi jsem často hovořil o přírodních hodnotách Hodonínska a stávající síti malých a částečně už zničených rezervací. V tom nebyly zastoupeny typické, po mnoha stránkách daleko zajímavější lokality jako váté písky, luční komplexy nebo mokřady. Tak jsem se snažil prosazovat ochranu těchto biotopů na lokalitách v Bílých Karpatech, speciálně známé a slavné lokality zvané Radějov, což byly Čertoryje. Avšak došli jsme k závěru, že pouhá síť rezervací v případě Bílých Karpat by nebyla dostačující, takže jsme začali uvažovat o statutu chráněné krajinné oblasti.

Poté, co návrh CHKO Bílé Karpaty byl odklepnut, vybralo středisko sídlo správy a dostalo mzdové fondy, aby ji personálně obsadilo. A přirozeně jsem připadal v úvahu i já, takže mně to místo nabídli. Po vyplnění kádrového dotazníku jsem byl přijat a v září 1977 jsem začal pracovat na správě, kde jsem zůstal do roku 1984.“

Které otázky správa řešila v těch prvních letech před oficiálním vyhlášením?

„Hlavní úkol jsme viděli v tom, aby se co nejdříve a nejučinněji zabránilo zničení zbytků toho, co tam zůstalo. Asi si těžko dovedete představit, jak Bílé Karpaty tehdy vypadaly. Tak například v prostoru současné nádrže Lučina byly v padesátých letech ještě nádherné mokřady a vlhké louky a téměř žádné chaty. Po vybudování retenční nádrže se bohužel začalo ve velkém rozsahu s výstavbou chat.“

Květnatých luk tehdy byly tisíce hektarů. Ale po vzniku Okresní zemědělské správy, která plánovala prakticky celou zemědělskou výrobu v okrese, začala politika intenzifikace zemědělské výroby. To znamenalo rozorání posledních zbytků luk a pokud by to nešlo, převést je na louky dvousetné, zejména vysokými dávkami hnojiv. Případně by se výnosy luk zvýšily prostřednictvím rekultivace, aby se místo plevelných rostlin, jako jsou zejména orchideje (takové se skutečně uvažovalo!), vysévaly kulturní trávy jako srha, bojínka, kostřava luční, jilek italský ap. Což bylo všechno samozřejmě finančně stimulovalo. Výsledky jsou známe: kukuřice na Kútkách a na Vojšických loukách.“

Jak jste přesvědčil zemědělce, aby louky nezničili?

„Naštěstí jsem se tehdy znal s řadou pracovníků zemědělských podniků, takže jsem někdy našel pochopení pro své stanovisko. Například agronom JZD Strážnice pochopil, že nemá smysl hnojivo sypat na louky, ale že nejučinnější je ho dávat na ornou půdu. Díky tomu byly Čertoryje hnojeny pouze mírně v údolí Járkovce.“

Jednou jsem byl přizván na nějaké jednání kolem hnojiště, které mělo vzniknout v mokřadu, kde rostl i několikametrový nalétnutý smrk. Projektant se velice snažil respektovat přírodu a předpokládal, že o nějakou bažinu, kde se vyskytují jen žaby a hadi,

zájem nebudu mít. Takže hrdě nabídl ponechat ten krásný smrk. A když jsem mu vysvětlil, že by ten smrk klidně mohl vyseknout, ale že mně jde o tu bažinu, tak se to prostě vymykalo jeho chápání. Podobně to bylo s projektantem, který nabízel místo neuspořádaného břehového porostu kolem klikaté řeky narovnané koryto s rovnou pravidelnou řadou topolů. S takovými představami jsem se tehdy setkával.

Nezapomeňte, že se za totality vyrábělo za každou cenu - v rámci RVHP, budování socialismu apod. Desítky let se dělala propaganda. Když nastaly žně, tak byla na silnicích štětkou a vápnem napsána hesla typu „každá tuna obilí světový mír posílí nebo, letošní žně míru do západu diru“. Takže to, že existují nějaká ekologická rizika, že by se něco mělo chránit, si nikdo neuvědomoval. Proto nebylo lehkým úkolem těmto lidem, především kompetentním činitelům, vysvětlit, o co vlastně jde.“

Sedokřídlec jižní

Ale jen přesvědčování ty louky nezachránilo...

„Ne, druhým krokem mělo samozřejmě být vyhlášení nejvýznamnějších lokalit jako rezervace. To však v praxi znamenalo zdlouhavé řízení, protože k tomu bylo potřeba, aby to podepsali všichni zainteresovaní - majitelé, uživatelé, zemědělská správa, národní výbory a další. Tak jsem pro začátek postupoval tím způsobem, že jsem po Karpatech umisťoval tabule se státním znakem, na kterých bylo napsáno „Chráněná krajinná oblast Bílé Karpaty“ - přesto, že jsem z toho mohl mít problémy, protože CHKO

vyhlášena ještě nebyla.

Zároveň jsme zpracovali návrhy prvních sedmi rezervací, se kterými jsem asi půl roku objížděl všechny potřebné instituce včetně Okresní zemědělské správy, abych získal razítko a podpis. Nakonec se mi to ve všech případech podařilo a návrhy odešly na ministerstvo.“

Jak hodnotíte těch dvacet let existence CHKO?

„Především se převrátily poměry, v jistém smyslu k lepšímu, na druhé straně se některé věci zkomplikovaly - jak to na světě chodí. Správa je dnes materiálně na tom nesrovnatelně lépe, když si vzpomínám, jak jsme měli dva motocykly a pár tisíc korun na telefony. Správa teď má řadu dobrých lidí - kvalifikované odborné pracovníky a dobrého manažera.“

Také už nyní nikomu v Karpatech nemusíme vysvětlovat, jak se příroda má chránit. Před dvaceti lety většina lidí ani moc netušila, o co jde. Nepochopili, že nejde o individuální ochranu nějakého starého zasloužilého stromu nebo velkého kvítka, ale o ochranu celých stanovišť, ve kterých ty chráněné druhy žijí spolu se spoustou nechráněných rostlin a živočichů.

Současné vedení Správy CHKO má v tomto ohledu naprosto jasno, což dokázala zářivá konference o managementu Čertoryjí. Nejen že tam byla povolána reprezentativní skupina odborníků, která k tomu měla co říci, ale také potvrdila správnost plánu péče o tuto rezervaci, který byl založen na maximu poznatků. Doporučil bych to ostatním správám národních parků a CHKO, protože nedostatkem znalostí o ekologických vazbách se snadno mohou dopustit chyby.“

A co považujete za prohru?

„To se musím vrátit ke své profesi. Velmi mně mrzí, že v Karpatech došlo k vymizení řady významných druhů a že to vy-

mirání pokračuje. Otázkou je, co je příčinou, nemusí to vždy být člověk. Jde například o piďalku šedokřídlec jižní (*Schistostegia decussata*), dříve hojnou na Čertoryjích, která je nyní vymřelým druhem Bílých Karpat a tím pádem v Česku, nebo o vřetenušku smídníkovou. Ale také populace perleťovce dvouřadého a kopřivového jsou mnohem menší než dříve. Proč to tak je, nikdo zatím neví, ale mám podezření, že je to zarůstáním duby a hlohy a hnojením v minulosti. Ale může to být i tím, že jejich populace klesá k hranici pozorovatelnosti z jiných důvodů. Na druhé straně pod Čertoryjemi lítá, a ne vzácně, soumráček černohnědý - motýl, kterého jsem tam nikdy neviděl, ačkoliv já to tam znám 50 let.“

Co s tím Správa CHKO může dělat?

„Pro ochranu zdejšího přírodního bohatství je podle mého názoru třeba udělat tři věci. První je co nejlepší napodobení klasického způsobu obhospodařování. Druhým nezbytným prvkem je zachování co největší ekologické rozmanitosti. A konečně je nutné výsledky péče a zásahů sledovat.“

Nicméně i tak se nám asi nepodaří zachránit všechno. Řada druhů bude mizet a naopak jiné budou přibývat z důvodů ne zcela jasných. Ale dodržováním těchto tří principů bude úspěch ochrany přírody jako celek nejlépe zajištěn.“

Jan W. Jongepier

Názor odjinud

Biosférické rezervace Rhön a Bílé Karpaty jsou obě hornaté oblasti podél historické hranice do výšky 950 m (Rhön) respektive 970 m (Bílé Karpaty). V obou případech se jedná o kulturní krajiny, obhospodařované člověkem už staletí. Podhorské louky tvoří hlavním předmětem ochranných aktivit. Michael Geier, ředitel bavorské správy Biosférické rezervace Rhön nám poslal svůj pohled na Bílé Karpaty:

„Na letošní konferenci evropských a severoamerických biosférických rezervací (EuroMaB) v anglickém Cambridgi prezentoval kolega Jongepier činnost Bílých Karpat, stejně jako jsem já představil svou biosférickou rezervaci. Nápadné podobnosti mezi Bílými Karpaty a Rhönem

ve mně vzbudily zájem se podívat, co se tam ve skutečnosti děje.

Na prožití Bílých Karpat jsem měl pouze dva dny (1. a 2. říjen), ty ale ve mně nechaly hluboký dojem. I když to bylo na krátkou dobu a v nepříznivém období, bylo mně jasné, že louky Bílých Karpat musejí být překrásné v době, kdy všechny vzácné a přitažlivé rostliny kvetou. Některá místa vypadala jako „krajinná zahrada“. Škoda, že jsem nyní nenašel tu pestrost lučních květin. Opravdu stojí za to tyto lokality navštívit znovu, aby člověk dostal správný dojem.

Ve své oblasti máme pouze pár velmi malých zbytků kosených luk na vápnitém podloží a jejich druhová skladba je mnohem nižší než ta ve vaší oblasti. Naše biosférická rezervace je proslulá svými rozsáhlými smilkovými a trojštětovými loukami.

Obě oblasti se setkávají se stejným problémem: jak udržovat tyto louky v zemědělském využití? Po dlouhých a intenzivních diskusích s pracovníky Správy CHKO Bílé Karpaty věřím, že existuje několik slibných cest k vybudování dlouhodobého využití těchto luk (nejen údržba pro ochranné cíle). Jsou tak bohaté na léčivé bylinky, že by se mohlo používat jejich dietní seno pro závodní koně nebo jako léky i v léčitelství člověka.

Celá oblast je velmi bohatá na ovocné stromy podél cest a silnic, nebo jsou roztroušené po loukách, jako u nás. Když jsem cestoval přes odlehle části Bílých Karpat a viděl spousty sadů

s jablky a švestkami, tak jsem získal dojem že je zde k nalezení ještě hodně pokladů. Spatřil jsem spoustu odrůd švestek, které jsem nikdy dříve neviděl. Chutnaly zcela odlišně, ale opravdu dobře. Podobně to je s odrůdami jablek. My nyní zkoušíme vytvářet nové výrobky a tím získávat další zdroje příjmů pro místní lidi. Myslím si, že mladý a dynamický místostarosta obce Hostětín v tom také dělá velmi dobrou práci.

Ale jeden rozdíl mezi všemi podobnostmi nemohu přehlédnout. Vaše kulturní dědictví v podobě zvyků, krojů a hudby není srovnatelné s ničím, co máme my a jsem si jist, že má význačnou úroveň v celé střední Evropě. V mé zemi moderní životní styl vymetl většinu dlouhodobých tradic a mám obavu, že toto bohatství - jednou ztracené - se nikdy nevrátí. Ale nemám řešení, jak to zachovat živé, když zejména nejlepší z mladých lidí opouštějí region, aby hledali dobře placenou práci kdekoli v velkých městech. Záchrana v muzejní formě bude podle mého názoru neodpovídající. Zvyky, kroje, hudba ap. mají své místo v každodenním životě, jinak nepřežijí.

Doufám, že se sem brzo vrátím, abych viděl víc z přírody a kultury Bílých Karpat. Doufám také, že zde najdu stejně velké bohatství, které jsem viděl při své první návštěvě.“

Michael Geier
Biosférická rezervace Rhön
Německo

Pozvánka

Vážení přátelé,
dovolujeme si Vás pozvat na Vánoční výstavu výtvarných a jiných prací žáků ZŠ, ZUŠ a MŠ

Dolní Němčí. Výstava se uskuteční na ZŠ Dolní Němčí ve dnech sobota 16. a neděle 17. prosince od 13 do 19 hodin.

Také můžete navštívit výstavu ovoce a bylin, stálou expozici CEV Pantoflíček, prodejní výstavu knih, vystoupení cimbálové muziky z Dolního Němčí, vystoupení souboru „Dolněmčánek“,

loutkové divadelní představení, videozáznamy ze života školy.

Po dobu výstavy budou otevřeny pracovní dílničky pro děti i dospělé, kde si můžete vyzkoušet různé výtvarné techniky.

Výstavu je možné navštívit také v týdně od 18. do 21. prosince.

Vlasta Ondrová

Starostové hornáckých obcí v Itálii

Starostové 7 hornáckých obcí navštívili ve dnech 20. - 24. září město Verano, severně od města Milána. Pobyt byl uskutečněn na pozvání starosty italského města Verano pana Giacomu Ballabia, který v minulých letech několikrát zavítal do Lipova. Verano má 9 tisíc obyvatel - téměř jako celé Hornácko, jeho katastr má však výměru pouhých 500 ha - asi jako Malá Vrbka.

Hlavním cílem exkurze bylo seznámit se s fungováním italské státní správy a samosprávy. Na to se účastníci zájezdu pečlivě připravili především sestavením velkého množství otázek z různých úseků obecní problematiky.

Starostové se podrobně informovali přímo v budově radnice, na které po celou dobu pobytu visela italská a česká vlajka. Navštívili 2 školy, knihovnu, středisko sociálních služeb, klub důchodců, sportovní klub, centrum sdružení řemeslníků a shlédli velkou výstavu 250 výrobků nábytku, kterou toto sdružení zrovna pořádalo na výstavišti v Monze. Prohlédli si veranské údolí řeky Lambro se zachovalým vodním mlýnem a překvapivě nenarušenou původní krajinou,

což silně kontrastovalo s ruchem okolních měst, které jsou od sebe odděleny pouze cedulemi s jejich názvy (asi jako Velká a Javorník).

Dále měli možnost poznat odpadový dvůr a městský vodovodní systém využívající podzemní vodu ze čtyř hlubinných vrtů přímo pod městem. Rovněž navštívili velkou čistírnu odpadních vod v Monze s kapacitou 800 tisíc ekvivalentních obyvatel, jež čistí odpadní vody z většiny sídel v povodí řeky Lambro. Nechyběla ani setkání se zástupci podnikatelů, obecním zastupitelstvem, pracovníky městského úřadu, zástupci různých spolků a novináři, jejichž články o návštěvě starostů z malé a pro ně téměř exotické země byly uveřejněny na předních stránkách ve čtvero tamních regionálních novinách.

Giacomo Ballabio, který má vlastní firmu a veřejnou funkci vykonává souběžně se svým zaměstnáním, je mimořádná osobnost s velkou autoritou ve svém městě a s velmi přátelským vystupováním. Především jeho zásluhou a taky zásluhou Ludka Mikáče, ředitele ZŠ Lipov, který byl hlavním organizátorem této akce a tlumočnickem, byl tento programově velmi náročný zájezd pro všechny účastníky

obrovským zážitkem se získáním nepřeberného množství nových informací a poznatků, jež byly po ukončení exkurze shrnuty v obsáhlé zprávě. Hornácko má svým italským přátelům co oplácet.

Jiří Pšurný

ZELENÁ PLANETA

Příroda

Příroda je kráska milá,
dříve lidmi nedotčená,
předtím vždycky čistá byla,
dnes je všude zrušena.
Lidé ji tehdy milovali,
byla pro ně domovem,
všemi dary ji uctívali,
viděli jen krásný sen.
Tě se v mžiku rozplynul,
zbyl pak jenom dým,
nikdy začít člověk neměl
s tímto podlým plánem svým.
Přestavěl ji od základu,
ničil vše, co stálo v cestě,
nevynesl žádnou vrbu,
louku či parky ve městě.
Nakonec to všechno skončí,
velmi špatně pro přírodu,
lidé ji tak všude zničí,
neuvídi nikdy rybu.

Zuzana Ilčíková
8. B ZŠ U Červených domků
Hodonín

CRONACA DI VERANO

evento. Ospite in città una delegazione di sindaci della Repubblica Ceca

«Qui ci sentiamo a casa»

Una visita riuscita che potrebbe preludere a un gemellaggio

Cedron, Plesník a Špidlák

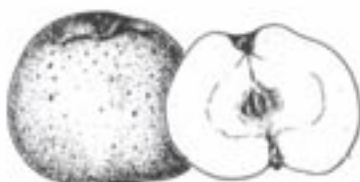
Získávání informací o výskytu starých a místních odrůd ovocných dřevin je alfou a omegou jejich záchrany. Jednou z možností je upozorňování na jejich existenci v tisku a nebo v jiných mediích za účelem odebrání plodů, roubů a jejich praktické záchrany v genofondových plochách.

Ze zde představených tří odrůd jablek se ještě před pětadvaceti lety vyskytovaly

ojedinelé stromy na Slovácku. Avšak dnes - kdo ví? Proto se obracíme na čtenáře, kteří někdy slyšeli o těchto odrůdách a nebo dokonce vědí, kde se vyskytují, aby nám podali informace. Rádi bychom odebrali plody k determinaci a později rouby ke množení a záchraně v genofondovém sadu. Pro přiblížení následuje stručný popis hledaných odrůd.

Jakékoliv informace - i historické - o těchto místních odrůdách prosím, zašlete na ČSOP Bílé Karpaty ve Veselí nad Moravou (adresa na str. 7). Totéž platí i o jiných starých odrůdách ovocných dřevin, například o hruškách, švestkách i třešních.

Václav Tetera
Pravčice

'Plesník'

Před lety nalezen v Babicích u Uherského Hradiště. Plod je střední až větší, hmotnost 150 g, výška 60 mm, šířka 70 mm. Tvar mírně zploštělý, ke kalichu zúžený, na stranu sražený, úhledný, některé plody jsou nepravidelné. Slupka je hladká, mírně mastná, lesklá. Základní barva žlutá, někdy žlutozelená. Velké mdlé červené líčko je rozmyto po polovině plodu s výraznými karminově ohraničenými vpichy. Stopka je krátká, nedosahuje poloviny jamky stopeční, je plstnatá a sesychavá. Jamka stopeční je úzká, hluboká, pravidelná, někdy se vyskytuje náznak závalu. Rzivá hvězda je malá. Kalich je uzavřený až mírně pootevřený, bez

podkališní trubky. Ušty jsou lámavé, sesychavé, na bázi zelenavé, někdy zpět ohnuté. Obkališi vystoupavé, pravidelně kruhovitě, které náhle spadá do středně hluboké jamky. Jádro je cibulovitý, široký, osa jádra rozpadavá. Pouzdra prostorná po 1-2 vyzrálými semeny mahagonové barvy. Dužnina je bílá až nažloutlá, tuhá, nerozpadavá, středně šťavnatá, na vzduchu oxiduje. Svazky cévní jsou zelené. Chuti nasládlé až navinulé, dobré.

Strom vytváří velké koruny, plody se používají k výrobě ovocného vína a do kvašeného zeli. Strupovitostí a padlím trpí málo.

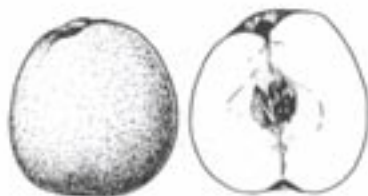

'Špidlák'

Vyskytoval (vyskytuje?) se na Hodonínsku. Plody jsou střední, výška 60 mm, šířka 65 mm. Tvar je tupě kuželovitý, často i vyšší, nejširší uprostřed, ke kalichu a stopce se zužující. Slupka je jemná, hladká, lesklá. Základní barva je zelenožlutá a ze čtvrtiny až ze tří čtvrtin překryta červeně pruhovaným líčkem, kde je časté též tečkování až mramorování. Stopka je tenká, delší, přesahuje stopeční jamku, dřevnatá. Barvy světle hnědé. Úzká, nepravidelná, hluboká jamka je zelenavě zbarvena a mírně plstnatá. Kalich zavřený i pootevřený, hlubší. Ušty vztyčené, lámavé, plstnaté. Jamka obkališní středně hluboká, hrboilatá, obkališi ploše hrboilaté. Jádro je dutoosý, otevřený stejně jako i pouzdra, která

obsahují 2-3 vyzrálá semena, lesklá, hnědá. Dužnina hrubší, křehká, šťavnatá, barvy žlutobílé. Na vzduchu hnědne. Chuť je sladce navinulá, často sladká až fadní.

Stromy vytváří středně velké koruny, v mládí rostou zdravě, ve stáří trpí rakovinou. Plody vydrží na skládce do února. Odrůda trpí padlím i strupovitostí.

'Cedron'

Naposledy byly získány zprávy o jeho výskytu v Petrově u Strážnice. Plod je střední až větší, hmotnost kolem 120 g, výška 50 mm, šířka 70 mm. Tvar je tedy ploše kuželovitý, někdy kulovitý, nepravidelný, na jednu stranu sražený. Slupka je středně silná, základní barvy žlutozelená, někdy s karminovým líčkem. Výrazné a četné nepravidelně poseté vpichy připomínají na slupce mramorování. Stopka je krátká, dužnatá i seschlá. Jamka stopeční je úzká, mělká s náznakem závalu. Ve stopeční jamce se vyskytuje zelenavá, mírně prorezavělá hvězda s karminovými paprsky. Kalich je pootevřený, někdy uzavřený. Ušty vzpřímené, suché, lámavé a na bázi plstnaté. Jamka

kališní je středně hluboká, obkališi nepravidelně hrboilaté. Jádro po rozkrojení se jeví jako velké, cibulovité s osou otevřenou až rozpadlou. Semena jsou v komoře jádra nahloučená, vyvinutá, barvy hnědé. Dužnina je bílá, někdy mírně nažloutlá, tuhá, středně šťavnatá. Chuť je nakyslá, mírně aromatická, vyvážená.

Strom vytváří mohutné koruny s rozložitými větvemi, později ve stáří se větve sklání. Jedná se o velmi úrodnou odrůdu, která málo trpí strupovitostí, padlím výjimečně. Plody po poranění zasychají a nehnijí, na skládce vydrží do března.

Příroda není zadarmo

V Klubu důchodců v Brumově-Bylnici vznikla myšlenka podnitit naši mladou generaci, jak vrátit svobodu přírodě, aby ona dala svobodu člověku. Tamní staří pamětníci přírodních krás valašské krajiny se obrátili na brumovský spolek Skautů, aby také pomohl nalézt a chránit studánky, památné stromy, kříže a jiné dary přírody. Důchodci dali své znalosti dohromady a zpracovali seznam všech hodnotných prvků na katastrálním území Brumov-Bylnice, Sv. Štěpán a Sidonie.

Jsou mezi nimi pamětníci, jako kupř. Vojtěch Kovařík, který zalistoval ve své paměti a připravil pro nejen brumovské občany seznam studánek, které byly kdysi chloubou krajiny a nejedna blahodárným účinkem pomohla v nemoci nebo osvěžila při těžké práci sedláka na poli.

Někde je třeba studánky opravit, ale hlavně je najít. Pochvalu třeba připsat i již zemřelému občanovi Aloisovi Miklasovi z Bylnice, který obnovil jednu

z mnoha vyhledávaných studánek s dobrou vodou, která je navíc opředena pověstí. Je jí „Baligova studánka“ nacházející se na lesem porostlé louce pod Holým vrchem. Jméno má po vůdci loupežných Kuruců, kteří zde v 17. a 18. století v tlupách loupili, plenili majetky obyvatel, vraždili a odvlékali mladé ženy do Uher.

Jak praví pověst, jejich vůdce jménem Baliga byl nezranitelný. Ani „fatá“, tj. šavle, ani kulka ho nikdy nechytily. Ale jeden ze strážců vlárských hor, odvážný bylničan přece vyzrál. Poradila mu jedna babka, aby pováčil kulku v česneku. Proti té že Baliga bude bezmocný. Ten tak udělal, nabíl pušku a ranou dobře mířenou vůdce Baligu opravdu zastřelil. Kuruci Baligu pochovali na louce. Když pak odtáhli z Bylnice a hor, přišla si pro mrtvolu Baligova žena. Strážcové hor jí ukázali, kde byla mrtvola pochována a chtěli jí mrtvolu pomoci vykopat. Mrtvé tělo tam však už nenašli, ale z výkopu vytryskl pramen vody. Pověst zapsal Julius Šobr, okresní školský inspektor. Pro-

středí studánky zvané Baligova doplnil na tabuli autor ing. Josef Pecl z Bylnice.

Na k.ú. Bylnice jsou další objevené studánky: Vojtova - pod Holým vrchem, Hamašova - u Chromáčků na pasekách, Petrostudna - na Petrovici, Kadibek - v Hliníkách, Na Lazech, Na Hrůně, V Híbočích u chatové oblasti. Na k.ú. Brumov je zaznamenáno

Prameny a studánky jsou významnou součástí krajiny celých Bílých Karpat. Minerální pramen na Vyškovci.

dalších 39 studánek, mezi kterými v Hodňově p.č. 1852 se nachází studánka s minerální sírnou vodou, sírovodíkovou pýchutí. Studánka je v evidenci minerálních pramenů okresu Zlín číslo č. 4. Nabízí se pro školní mládež a skauty tuto studánku udržovat.

**František Sába
Brumov-Bylnice**

Nabídka ovocných stromků

Od podzimu tohoto roku jsou v prodeji „bělokarpatské“ ovocné stromky.

Jedná se o odrůdy typické pro tuto oblast a s dobrými užitkovými vlastnostmi. Byly sešbirány v Bílých Karpatech a naroubovány v ovocné školce v Malenovicích. Nabídka je výsledkem desetileté práce ZO ČSOP Bílé Karpaty na záchraně starých a místních odrůd ovocných dřevin a obsahuje tyto odrůdy:

Třešně: Královna Hortenzie, Rychlíče německá („májůvky“),

Srdcovka královská, „bělice“ a „srdcovky“

Jabloně: Banánové zimní, Parkerovo, Panenské české, Malinové podzimní (Ananasové červené), Malinové holovouské, Landsberská reneta, Knižecí zelené, Croncelské, Watervlietské mramorované, Kasselská reneta, Jadernička moravská

Hrušně: Chameuská (Krehule, Fíkovka), Praška (Medula) Špinka (Šedá letní), Solnohradka (Kysňačky, Salc-

burky), Avranšská (Dobrá Luisa), Magdalenka (Majdalenka, Praška, Madlenka).

Podrobnější informace o jednotlivých odrůdách i stromky lze objednat na adrese:

**Základní organizace ČSOP
Bílé Karpaty**
Bartolomějské náměstí 47
698 01 Veselí nad Moravou
tel. 0631-322545
e-mail: csop@bilekarpaty.cz

**Ivana Jongepierová
Veselí nad Moravou**

Letošní Ekologická olympiáda

Ve dnech 6. a 7. října proběhl ve Valašských Kloboukách sedmý ročník regionálního kola Ekologické olympiády pro středoškoláky. Letošním tématem byly „lesní ekosystémy a trvale udržitelné hospodaření v lesích“.

Cílem ekologické olympiády je nejen prohloubení znalostí o problematice životního prostředí a ochrany přírody, ale i prověření a posílení samostatnosti, tvořivosti a komunikačních schopností

Hlídká soutěžících při práci v terénu.

soutěžících. V neposlední řadě jde rovněž o setkávání mladých lidí se zájmem o ochranu přírody a životního prostředí.

Celkem se v tomto roce do soutěže přihlásilo 11 tříčlenných družstev ze středních škol z okre-

sů Uherské Hradiště, Zlín, Vsetín, Kroměříž.

Soutěž, uspořádaná Základní organizací Českého svazu ochránců přírody KOSENKA ve spolupráci s Gymnáziem a Obchodní akademií ve Valašských Kloboukách, začala v pátek dopoledne teoretickou částí. Ta obnášela mj. test o lesích i ekologii a životním prostředí, analýzu dat z tabulky „Vývoj zalesňování v České republice“, hledání chyb v textu o lesních škůdcích a poznávání stromů podle vzorků dřeva.

Odpoledne soutěž pokračovala praktickou částí. Družstva dostala za úkol rozlišit porostní skupiny a zanést je do mapy, měřit výšku a objem stromů, sbírat a určovat lesní plody. Hlavním úkolem bylo zhodnocení stavu tří porostních skupin z hlediska ekologického, lesnicko-hospodářského a společenského a návrh na opatření na zlepšení jejich stavu. Mimo to družstva prováděla jednoduchou sociologickou sondu mezi občany města o jejich vztahu k lesům a o znalostech lesní problematiky.

Večerní program proběhl v Městském muzeu ve Valašských

Kloboukách, kde středoškoláci dostali další úkol: vytvořit vtipnou scénku nebo písničku. Některé výkony byly přímo profesionální a někteří ze soutěžících by se zajisté dobře uplatnili na divadelní scéně. Všichni jsme se při tomto úkolu dobře pobavili, ale rovněž jsme se přesvědčili o tvůrčích i uměleckých schopnostech studentů. Po velmi náročném dnu následovalo příjemné uvolnění s cimbálovou muzikou Důbrava. Pouze porota až téměř do půlnoci usilovně pracovala.

Druhý den byl zahájen vyhlášením výsledků. Letos se na prvním místě umístilo družstvo z Gymnázia Uherské Hradiště, které si vybojovalo postup do národního kola. Druhé místo patřilo družstvu z Gymnázia J. A. Komenského v Uherském Brodě a na třetím místě se umístili studenti z Gymnázia v Kroměříži. Výsledky všech družstev byly předány partnerům, výsledky ankety byly zveřejněny v místním i regionálním tisku. Některé nápady studentů budou využity při práci Lesů ČR. Program olympiády byl zakončen exkurzí do terénu s odborným výkladem pracovníků Správy CHKO Bílé Karpaty, Lesů České republiky s.p. a domácích z Kosenky.

Už teď se těšíme na další ročník olympiády.

Pavla Kolínková
Valašské Klobouky

Centra ekologické výchovy nabízejí...

CHRNA

Chrpa nabízí kroužky pro děti (přírodovědný, akvaristický, fotokroužek, tábornický aj.), pro mládež a dospělé (archeologický, Fotoklub).

Výukové programy jsou určeny pro žáky základních škol. Programy mohou probíhat ve středisku, v terénu, nebo ve škole.

Různé ekovychovné akce představují zimní přírodovědná výprava, výstava Češi v Rumunsku, VII. Ekologická konference, Otevírání studánek a akce Bufo

bufo, Den Země a další akce.

Soňa Kunčarová
Michal Koudelík

Ekocentrum Chrpa (13-18 hod.)
nám. 1. Máje 2056
688 01 Uherský Brod
tel.: 0633-638041
E-mail: ekocentrumub@uhedu.cz

ŽABKA

Žabka nabízí zájmové kroužky, různé akce, letní tábory a výukové programy pro základní školy.

Při CEV Žabka pracuje občanské sdružení Rosnička, které se Žabkou organizuje většinu velkých akcí a projektů jako budování naučné stezky v příměstském Kunovském lese. Další významná akce je vzdělávací kurz „Pulec“ pro pracovníky center ekologické výchovy, která probíhá od listopadu. V rámci kurzu budou v sobotu 16. prosince Aleš Máchal a Hana Korvasová (Lipka Brno) přednášet o ekologické výchově, občanských sdruženích a Agendě 21. Na příští rok jsou plánována témata „Co dělat, když...?“, „Jak organizovat a zajišťovat akce“, „Praktické náměty a ukázky“.

V rámci Dne Země organizuje Žabka každoročně ekojarmark. V červnu proběhne týdenní pobyt žáků II. stupně základních škol zaměřený na rozšíření a doplnění znalostí z biologie, ale i jiných předmětů pod titulem Škola ochrany přírody.

Monika Šupková
Martina Čierníková
Centrum ekologické výchovy Žabka
Štěpnická 1188
686 06 Uherské Hradiště
tel. 0632 - 564332
E-mail: cevzabkauh@uhedu.cz

VIS BÍLÉ KARPATY

Školní mládeži jsou určeny výukové programy s přírodovědně-ekologickou tematikou (celkem 40 titulů - např. Mraveneček, Čím se žíví a kam chodí spát, Léčení s přírodou, Lesní čarování, Rozděl nás..., Co nepatří do popelnice nebo třeba také Životní prostředí anglicky). Jednotlivé programy jsou rozděleny podle stupňů škol. Programy jsou prováděny přímo ve školách, v budově střediska ale nejlépe

přímo venku v terénu. Upřednostňování pobytu v přírodě má zvláště v posledních letech svůj velký význam při výchově dětí.

V jarních a letních měsících jsou na zakázku organizovány vycházky do přírody, o letních prázdninách nabízí VIS i přírodovědný tábor. Mladí zájemci o přírodu se mohou přihlásit do přírodovědného kroužku. Kromě toho probíhají ve Veselí i kurzy pro učitele a jiné cílové skupiny.

K významným akcím VISu patří Ekojarmark ke Dni Země, soutěž Zelená stezka - Zlatý list, sázení stromků, jarní pšenášení obojživelníků přes vozovku nebo sběr baterek či hliníku.

Radka Nekardová, Josef Dufek
Vzdělávací a informační středisko Bílé Karpaty
Bartolomějské nám. 47
698 01 Veselí nad Moravou
tel./fax: 0631-322545, 324792
E-mail: visbk@bilekarpaty.cz

PANTOFLÍČEK

Nabízí celkem 5 kroužků - 2 přírodovědné, rybařský, turistický a Veverky. Dále je tu k prohlédnutí stálá výstava Příroda Bílých Karpat. CEV nabízí i výukové programy a exkurze do přírody. Pantoflíček každoročně uspořádá několik exkurzí, např. ZOO Lešná, Vlastivědné muzeum v Brně, rezervace Drahy, Porážky, Javořina.

Dále organizuje literární soutěž ke Dni Země Zelená Planeta i další výchovné soutěže (Listování, Velkou soutěž o přírodě, Ekohrátky pro prváky a Biologická olympiáda).

Pro mládež připraví Pantoflíček na příští rok i brigády, např. úklid potoka Okluky, péče o strom-

ky v sadě starých odrůd, pomoc při úklidu sena v rezervaci Drahy, péče o rezervaci Školní dvůr.

Vlasta Ondrová
Centrum ekologické výchovy Pantoflíček
ZŠ Dolní Nemčí
687 62 Dolní Nemčí
tel. 0633-648719

KOSENKA

Zajišťuje vzdělávací a výchovné programy pro školy, výchovná zařízení a zájmové skupiny, terénní exkurze, besedy, a přednášky. Rovněž je možné navštívit valašskou dřevěnici - památku lidové architektury.

Pravidelné akce jsou např. malování velikonočních vajíček, pletení korbáčů, výroba vánočních ozdob a perníčků, výroba adventních věnců a kurzy starých lidových řemesel - pletení valašských rukavic na dřevěné formě, paličkování, tkaní hadrových koberců, pletení slaměných ošatek.

K tradičním akcím patří Valašský mikulášský jarmek, Den Země, soutěž „Z lavic do přírody“, pracovní tábory a Ekologická olympiáda.

Kosenka má k dispozici specializovanou knihovnu a videopůjčovnu.

Pavlna Kolínková
Miroslav Janík
Český svaz ochránců přírody ZO KOSENKA
(po, st 9-12 hod., 14-17 hod., út, čt 14-18 hod.)
Brumovská 11
766 01 Valašské Klobouky
tel./fax: 0636 - 320069
(ekocentrum)
0636 - 320145(ekoporadna)
E-mail: kosenka@mail.walachia.cz

Z polí barevné louky

V uplynulých 50 letech byly v Bílých Karpatech rozorány stovky hektarů lučních porostů. Od roku 1990 jich byla již spousta opět zalučňena. Bohužel se většinou používaly komerční jetelotravní směsi, jejichž nevýhodou je, že jsou zaměřené na vyšší produkci, nezohledňují místní podmínky, chybí v nich byliny. Místní druhy trav a bylin se do porostů, obnovených na velkých výměřích, dostávají velmi pomalu.

Nutnost používání místního osiva si uvědomila Základní organizace Českého svazu ochránců přírody Bílé Karpaty ve Veselí nad Moravou a začátkem 90. let se pustila do projektu, který nyní ukazuje první výsledky. O co se jedná?

Ruční sběr chrpy

Získávání osiva

Na začátku 90. let byla v druhově bohatých loukách Bílých Karpat sesbírána semena sta běžných lučních druhů. Sběr většinou prováděli studenti, účastníci letních pracovních pobytových táborů. Semena byla usušena a přečištěna ve Výzkumné stanici travinářské v Zubří. Poté byla pokusně pěstována - část ve VST Zubří, zbytek u několika pěstitelů v regionu. Pokusné pěstování ukázalo, které druhy dobře klíčí a rostou, které se dobře sklízely a mají dobrou úrodu semen.

Přes třicet nejúspěšnějších druhů trav a bylin je dále množeno na větších výměřích, sortiment je však každoročně rozšiřován. Matečné porosty najdeme nejen na pozemcích zemědělských podniků Hrabina a.s. Slavkov,

Javorník s.r.o. Štítná nad Vláří, ale i u několika pěstitelů z obcí Blatnička, Březová, Rokytnice, Slavičín - Divnice, Slavičín - Hrádek, Zlečov. Zvláštní pochvalu zasluhuje Obecní úřad Šumice, který jako první začal regionální druhy používat do vysazovaných biokoridorů. Současně i několik druhů bylin pěstuje.

Pokusy

Jakmile byla k dispozici první úroda několika druhů, byla namíchána pokusná travinobylinná směs. Bylo třeba zjistit optimální poměr trav a bylin, výsevné množství, i dobu výsevu.

První pokusné plochy měly výměru 3 x 3 metry, v současné době probíhá rozsáhlý pokus nad Malou Vrbkou na celkové výměře 3 ha, jednotlivé pokusné plochy mají 20 x 55 m.

Od začátku na celém projektu spolupracuje několik organizací - Výzkumná stanice travinářství Zubří, Botanická sekce při Správě CHKO Bílé Karpaty, Masarykova Univerzita Brno, Mendelova zemědělská a lesnická univerzita (MZLU) Brno. K pokusům nad Malou Vrbkou přibyl navíc Botanický ústav Akademie věd ČR Třeboň a především několik zoologů.

Cílem pokusu je totiž nejen zjistit chování rostlin, ale i to, jak jsou zalučňené plochy osidlovány živočichy. Několik odborníků z Ústavu půdní biologie Akademie věd ČR České Budějovice sleduje edafon (zvířata v půdě), ing. Přidal z MZLU Brno se zabývá opylovači, tedy včelami a čmeláky, Petr Kment a Igor Malenovský (studenti Masarykovy univerzity) studují křisy a ploštice, kolega Pavel Bezděčka sleduje obsazování pokusných ploch mravenci, stěvlíky a sekáči.

Zásady zalučňování

Směsi pro jednotlivé lokality se liší v závislosti na geografické poloze, nadmořské výšce, při-

rodních podmínkách i následném využití. Z doposud získaných zkušeností byly stanoveny tyto zásady:

- optimální výsevok je 20 kg/ha
- směs je možné vysévat s krycí plodinou i bez ní
- doba výsevu je na jaře během dubna a května nebo koncem léta od srpna do poloviny září.

Při stanovování vhodného poměru trav a bylin se vycházelo ze situace v přirozených bělo-karpatských loukách. Nezanedbatelným faktorem byla i ekonomika, protože trávy jsou mnohonásobně levnější než byliny. Současné směsi obsahují 90 % trav, 3% jetelovin, 7% bylin. Podle dostupného množství osiva se používá celkem 20-30 druhů

Každá vysetá směs je v dalších měsících a letech pravidelně sledována. Úspěšnost klíčení jednotlivých druhů je přes 90 %. Druhy, které se špatně uplatňují, se pěstovat zřejmě nebudou. Příkladem je devaterník penízkovitý, který v matečných porostech roste velmi dobře, v zalučňovaných plochách se však objevuje jen minimálně.

Praxe

A jak vypadá zalučňování v praxi? V roce 1999 bylo vyprodukováno 160 kg trav a 104 kg bylin. Nejúspěšnějšími druhy byly sveřep vzpřímený (104 kg), chrpa čekánek (25,7 kg), chrpa luční (20,7 kg), třešalka tečkovaná (19,10 kg). Protože je stále nedostatek trav, je nutné doplnění regionální směsi o některé komerční druhy. Je to například kostřava červená, lipnice luční, ovsík vyvýšený, trojštět žlutavý.

Před několika lety bylo zalučňováno několik lokalit směsí,

jejímž základem byla komerční směs obohacená o některé druhy, především byliny: Lopeník - sjezdovka Myšáčka a rekultivace po opravě silnice, biokoridor Šumice, lokality ve Štítě nad Vláří a Lipiny u Slavkova.

Poslední dva roky se již používá směs s převahou regionálních trav a bylin. Byla použita na řadu lokalit po celých Bílých Karpatech: Kochavec, Slavkov - Miládka, Malá Vrbka, Hrubá Vrbka - Vojsické louky, Hluk - Kobylí hlava, záhumenky v Lipově.

Využití

Regionální směs lze použít při obnově ekologické stability krajiny, při zatravňování ochran-

ných pásmem rezervací a vodních zdrojů, erozí postižených pozemků. Využití ji mohou i vlastníci pozemků pro založení nových sadů, zalučňování záhumenků a zahrad, ozeleňování nových staveb.

Vzhledem k tomu, že cena regionální směsi je mnohem vyšší než klasické kulturní, může zájemce o zalučňování požádat prostřednictvím Správy CHKO BK o dotaci z Programu péče o krajinu. Jednotlivé žádosti budou podpořeny podle potřeby zásahu na jednotlivých lokalitách až do vyčerpání zásob regionálního osiva.

Osivo lze objednat na adrese ZO ČSOP Bílé Karpaty, Bartolomějské náměstí 47, 698 01 Veselí

Nově zatravňované plochy je nutné pečlivě monitorovat.

nad Moravou, tel. 0631-322545, e-mail: csop@bilekarpaty.cz.

**Ivana Jongepierová
Veselí nad Moravou**

Proč právě akát?

Letos přistoupila Správa chráněné krajinné oblasti Bílé Karpaty na území CHKO k likvidaci akátu. Důvody k tomuto zásahu jsou velmi závažné. Jedná se o dřevinu geograficky nepůvodní. To znamená, že se na území CHKO nevyskytuje v přirozených společenstvech. Trnovník bílý nebo lidově akát totiž pochází z Ameriky a i když byl na Moravu dovezen již v roce 1806 (do Židlochovic), zůstává tu „cizincem“.

Geograficky nepůvodní rostliny skrývají jedno nezanedbatelné nebezpečí. Pokud mají klimaticky a půdně vyhovující podmínky mohou se od určitého výskytu šířit lavinovitě - kalamitně, vzhledem k nepřítomnosti přirozených konzumentů. Pak v případě náhodného importu přirozeného „strávníka“ může dojít i k jeho kalamitě, protože většinou nemá přirozené nepřátele. A je ve hvězdách, zda takto namnožený konzument se nevrhne i na rostliny domácí.

Dominant

Akát je řazen k tzv. invazním druhům. Již samo toto označení vybízí k opatrnosti při jeho použití či využití. A to právě. Je schopný likvidovat prakticky veškerou jinou vegetaci, ať dřeviny (stromy i keře), či byliny. Z toho vyplývá i dramatické omezení potravní nabídky živočichům. Díky kořenovým výmladkům a množství semen se akát stává dominantním, ne-li téměř jediným druhem v místě výskytu. A to není žádoucí v žádné krajině, natož v chráněné krajinné oblasti.

Jeho šíření v krajině umožňují lehké lusky, které silný vítr roznáší do okolí. Tvrdá semena bez úhony přežijí i transport na kolech aut nebo v blátě na obuvi.

Strání

Jedním z významných ohnišek šíření tohoto druhu je okolí komunikace I/54 v k.ú. Strání. Jedná se o pozemek, který sousedí s lesem v I. zóně a

zemědělskými pozemky. Pokud by tato lokalita dále zůstala ponechána svému osudu, rozšířil by se akát nejen tady, ale i po okolních mezích a neudržovaných pozemcích. Pozdější likvidace by pak nabyla ohromných, ne-li neúnosných finančních rozměrů a je otázka, zda by vůbec byla fyzicky reálná.

Vyčistilo se zde asi 1,60 ha velká plocha, což už není vůbec zanedbatelné. Provedení asanačního zásahu zajistila obec.

Toto ohnisko není bohužel jediným. Jsou to také železniční násypy a zářezy, odkud se akát šíří do okrajů lesa a pasek. V krajině s intenzivním zemědělstvím právě na těchto místech vytlačuje akát původní rostliny a živočichy. Obdobná je situace na mnoha remízích, úvozech či žlebech, které jsou většinou součástí územního systému ekologické stability. Proto Správu v tomto směru čeká ještě hodně intenzivní a dlouhé práce.

CHKO Bílé Karpaty má ve svém zřizovacím výnosu jako poslání péči o přírodu a krajinu. Z toho vyplývá nejen opodstatnění zásahu vůči akátu, ale i jeho nezbytnost.

**Libor Nováček
Uherský Brod**

Josef Lebánek - Obrázky z Kopanic (3)

K bílým nohavicám sa nosily papuče, tým sa říkalo prepletané. To byly upletené punčochy z nití ze silné vlny. Ty sa daly na kopyto a nárt sa obšíl domácím sukнем. Holinky byly prepletané černú vlnú a tuhé. Podešev byla dělaná ze čtyř až pěti suken ze starých nohavic, zeštepovaných nahusto, že to bylo tvrdé jak koža. A to sa

přišlo na spodek papuče. Papuče byly teplé a lehké a parádné. I krpce sa nosily, v nich pančuchy.

Ale většinu sa nosily boty. Tým sa říkalo krabačky. Byly stvrđyma holinkama a po venkovní straně byly na holinkách vyšité červeným nitmi. Nejlepší obuvníci na boty byli ve Slavičíně a to Mrázek, Výchopeň, Vojáček a Novotný.

Na hlavách nosili muži širáčky. Ty sa kupovaly v Novém Městě na Slovensku. Klobučník sa jmenoval Klučovský. Dělal výhradně klobúky ke krojom a to stejné pro naše Kopanice a pro okolí Trenčína. V zimě sa nosily baranice a haleny.

Děcka sa oblékaly následovně: dokud byl malý, čtyř až pětiletý, měl barchetovou sukničku. Pod ní bílou košulku, chlapec

i děvče. Suknička byla vcelku, od krku až dolu. Až začal chodit do školy, tak děvče nosilo sukničku a chlapci sa ušili na leto konopné gačky a konopná košulka, nějaká čepice a bosky. To bylo v létě, na zimu kalhotky, kabátek, vysoké botky, čepica. Žádné zimáky, musel sa zahřát utěkáním. Děcka sa nesměly vozit na ledě ani na saních, aby netrhaly oblek a boty. Jak přišel ze školy, hned musel boty vyzut. Boty si jen mohli obut až šel zas druhý den do školy. Stávalo sa při více dětech, že dva měli jedny boty. Jeden si obul dopoledne do školy a mladší odpoledne. Chodilo sa ještě po půl dni do školy; kdo neměl boty, tak nechodil do školy třeba celú zimu. Šel až bylo teplo.

Připravil Pavel Popelka

RECENZE

javorník
650

Javorník 650

V srpnu proběhly oslavy 650 let obce Javorník a při té příležitosti vyšla publikace

Javorník 650. Po přečtení všech 146 stránek si člověk uvědomí, jak velké kulturní, duchovní i přírodní bohatství skýtá tato obec a její okolí. Vždyť jen mezi autory knížky najdeme taková jména jako Otokar Bystřina, Jiří Mahen, Ludvík Vaculík.

V knížce jsou publikovány články a povídky 12 autorů, které sestavili Helena Beránková a Břetislav Rychlík, graficky velmi

příjemně zpracovala Ditta Jiříčková. Publikace je zpestřena fotografiemi Ferdinanda Bučiny i mnohými dalšími historickými fotografiemi ze soukromých archivů. Doplníují ji i texty lidových písní z Bartošovy sbírky a lidová vyprávění, zaznamenaná Dagmar Klímovou a Jitkou Junkovou.

První stránky jsou věnovány historii obce, kterou zpracoval Jan Skácel. Těžký život na hranici, časté nepokoje, vojenská tažení, skrývání kalvínského přesvědčení, to vše formovalo zdejší obyvatele. Stačí si poslechnout místní písně: „...Jaké naše branenie, palír dorubaný - ta jeho

červená krev, teče do studenej trávy...“ nebo „...Javorinko šedá, kdo pod tebou sedá? Ej, turanští Vogači, ej, ej, co zabili Žida...“.

Velký význam však měla především duchovní píseň, jak o tom píše Jan Horálek. Javorničané dokázali uchovat i čtyři sta let staré písně, inspiraci zde sbírali Vítězslav Novák a Leoš Janáček.

Téměř o sto let zpátky nás přenese povídka Jiřího Mahena Koscí. Po jejím přečtení cítíme vůni čerstvě pokosené trávy a zdálky slyšíme, jak se nese melodie kosáckých písní. „...Vidíš poslední vůz ovsy kymácel se do vesnice a stojíš náhle uprostřed síhnice s rukama sepjatýma. Před tebou černají se zorané úhory, přikopy jsou vyžaty, tráva v zahrádkách pobledla a uvadla - a hory a kopce dívají se nezvykle tiše. A s tím vším dostavuje se přesně uvě-

domění si všeho, čím žiješ, kdo jsi a máš-li vůbec ještě nějaké opravdu horoucí naděje na sny...."

Poutavé je i vyprávění Pavla Sťahla o zemědělství neboli sedlačině a o rodinných a společenských událostech na přelomu

19. a 20. století.

Kniha byla vydána nakladatelstvím Větrné mlýny, ve spolupráci s obcí Javorník a Etnografickým ústavem Moravského zemského muzea. Je škoda, že tato zajímavá publikace vyšla

pouze v nákladu 500 kusů. Určitě se tak stane velmi ceněnou publikací nejen u příznivců obce Javorník, ale celého Horňácka.

**Ivana Jongepierová
Veselí nad Moravou**

Lidové písně z Nivnice

Před dvěma lety byla Obecním úřadem v Nivnici vydána písňová monografie nivnických lidových písní, už třetí monografie na Uherskobrodsku svého druhu.

Zpěvník Lidové písně z Nivnice je autorsky sestaven Justinou Konečnou (1936-1997). Vycházela z vlastního bádání, které probíhalo řád rozsáhlou rukopisnou sbírkou lidových písní jejího otce Josefa Bartka (1904-1985). Ten v padesátých letech našeho století v rámci své široké muzikantské činnosti notově a textově zaznamenal staré nivnické písně z okruhu nejstarších příslušníků vlastní rodiny a jejich blízkých.

Sbírka Josefa Bartka původně vznikla spontánně jako soupis hudebních podkladů pro potřeby dechové kapely, kterou Josef Bartek vedl a dirigoval. Autorský vklad paní Justiny Konečné se projevil v celkové redakci této

sbírky, což znamenalo její přepis z rukopisu do strojopisu, její korektury a její doplnění. Toto doplnění bylo předmětem vlastního bádání. Justina Konečná přistupovala k celé písňové látce kriticky a část písní potvrdila nalezenými variantami v literatuře autorů Opletala, Černíka, Sušila a Tomka. Další varianty nebo písně dosud vůbec nikde publikované našla v archivu Ústavu folkloristiky a etnografie Akademie věd České republiky v Brně. Tyto písně původně zapsali Z. Kolařík, I. Verner a J. M. Krist.

Justina Konečná jako dlouholetá pracovníce v oblasti kultury, národopisu, členka Slovákého krúžku v Brně a bývalá zpěvačka Souboru lidových písní a tanců Olšava v Uherském Brodě, literárně a folklorně činná osobnost otcovu sbírku ucelila a uzavřela. Pro vydání zpěvníku připravila také četné fotografické materiály, z nichž mnohé byly použity.

Zvláštním a objevným přínosem je její upozornění na osobnost prvního nivnického primáše Tomáše Jiřího Trtka (1850-1906), který v Nivnici vedl hudeckou, či gajdošskou muziku - tzv. „štrajch“. Ta byla jedním ze základů budoucí dechovky. Pozdějším „výhonkem“ této původní dechové kapely „starých“ byli pak „mladí“, které vedl právě Josef Bartek, jedinečná a originální osobnost, která v hudebním životě Nivnice zanechala hlubokou stopu.

Zpěvník byl vydán ve spolupráci s Muzeem Jana Amose Komenského v r. 1998 a obsahuje 145 nářevů písní včetně 6 samostatných tanců. Cena 120,- Kč.

Zpěvník je možno si objednat i telefonicky v Knihkupectví Pavelková, nám. Míru 286, 687 51 Nivnice tel. 0633-693161.

**Aleš Kapsa
Uherský Brod**

Týden knihoven

V letošním roce byla již počtvrté Svazem knihovníků a informačních pracovníků ČR vyhlášena celostátní akce nazvaná Týden knihoven. Letos připadá na období 9. - 15. října.

Také knihovny našeho okresu se této akci pravidelně zúčastňují a připravují řadu zajímavých akcí. Např. v Knihovně Bedřicha Beneše Buchlovana v Uherském Hradišti se mimo jiné

poprvé v historii půjčovalo non-stop 24 hodin, tedy i v noci.

Knihovna ve Starém Hrozenkově si pro své návštěvníky na tento týden připravila také řadu akcí. O jejich úspěchu svědčí 21 nových čtenářů. Po celý týden byla v knihovně instalována výstavka Malebné paprsky Kopanic, kterou shlédlo asi 300 zájemců. Část materiálů k této výstavce zapůjčil pan Jan Michálec ze Starého Hrozenkova, který

navíc výstavku doplnil moc hezkou besedou pod názvem Zapomenutá historie Kopanic. Kromě toho byla pro menší děti vyhlášena literární soutěž Sazka, které se zúčastnilo přes dvacet dětí.

Čtenáři i návštěvníci knihovny mají možnost nejen v tomto týdnu, ale celoročně využívat i ostatních služeb poskytovaných knihovnou.

Ty všechny a mnohem víc si mohli prohlédnout a využít všichni, kdo se přišli během Týdne knihoven k nám podívat. Průměr v tomto týdnu činil 70 návštěvníků denně.

Božena Gajdová

Památné stromy (3)

Lípa u Tatarské cesty

V nejzápadnější části CHKO Bílé Karpaty, jižně od Petrova se nachází lokalita Podúža, kde roste jeden z 12 památných stromů Bílých Karpat. Jedná se o lípu velkolistou, která je odhadem přes 200 let stará. Strom stojí u polní cesty, která vede přes trať Staré hory (265 m), po níž v minulosti pronikali na Moravu Tataři.

V tamní otevřené krajině je to impozantní strom. Má obvod kmene 320 cm. Jeho výška činí 18 m, koruna je 18 m široká. Jeho

současný zdravotní stav je dobrý - kvete a plodí, semena jsou klíčivá.

V roce 1998 nechala Správa CHKO Bílé Karpaty provést zdravotní a redukční řez.

Možné ohrožení této lípy spočívá v případné úpravě nebo rozšiřování cesty.

Jako každý památný strom má i tato lípa své ochranné pásmo, což je kruh o poloměru desetinásobku průměru kmene. V něm není dovolena žádná činnost, která by vedla k poškození stromu. Proto jsou veškeré zásahy a opatření v tomto pásmu možné pouze s předchozím souhlasem Správy CHKO Bílé Karpaty.

Bohumil Jagoš

Mnoho či málo?

V podzimním slunci se třpytí babí léto, listy stromů hýří barvami jako maliřova paleta a ranní mrazíky pomalu ale jistě zvěstují blížící se konec roku. A to je příhodná doba pohlédnout se za sebe a položit si otázku, co vše bylo za uplynulý rok vykonáno.

V roce 2000 Správa CHKO Bílé Karpaty koordinovala práce o finančním objemu necelých 15 milionů korun z různých zdrojů. Největší podíl z toho činily prostředky Správy CHKO ČR, a to 9 mil. Kč. Tyto byly použity především na údržbu maloplošných chráněných území (rezervací), realizaci územního systému ekologické stability, šetrné hospodaření v lesích, péči o památné stromy a zaměření rezervací. Z Programu péče o krajinu MŽP se na Bílé Karpaty dostalo celkem 3 mil. Kč, především na liniové výsadby zeleně v krajině. Z prostředků Státního fondu ŽP byla v letošním roce realizována akce

Komplexní údržba NPR Čertoryje o celkovém objemu 2,8 mil. Kč.

Kosení

Při kosení květnatých luk nám byla nápomocna sama příroda. Díky suchému a slunnému počasí bylo pokoseno mnohem více pozemků než v loňském roce. Podařilo se zajistit údržbu PP Horní louky (Suchá Loz), hodonínské části NPR Porážky a také hůře dostupných částí PR Machová (Javorník). Kvalitně byly ošetřeny lokality PP Chmelinec (Vyškovec), PR Drahy (Horní Němč), PP Mechnáčky (Strání) a mnohých dalších lokalitách.

V severní části CHKO byl proveden rozsáhlejší zásah v PR Ploštín. Byly tam odstraněny porosty lísky, hlohů a šipků a došlo zhruba k poloviční redukci náletu dřevin. Tato opatření byla provedena jen na plochách mimo lesní porost. Došlo tím vlastně k propojení

několika malých travnatých ploch s výskytem chráněných druhů, které již byly sevřeny náletem zejména břízy a smrků.

ÚSES

V posledních letech se stává aktuální také realizace prvků Územního systému ekologické stability (ÚSES). V letošním roce byly na 7 katastrech vysazeny prvky liniové zeleně a remízy ve volné krajině. Rovněž byla provedena výsadba ovocných stromků v k.ú. Štítná nad Vlčí. Do výsadeb jsou používány především původní druhy dřevin jako např. jeřáb oskeruše, dub zimní,

Management v přírodní rezervaci Drahy

vysokokmenné sorty ovocných stromků, javor klen, jasan ztepilý a další. Novou akcí v letošním roce byla likvidace invazních druhů rostlin, a to křídlatky japonské a sachalinské a akátu.

Také na lesní porosty jsou

v posledních dvou letech vynakládány finance na šetrné hospodaření. Je podporováno přirozené zmlazení, výsadba původních druhů dřevin, ochrana listnatých kultur a protierozní opatření.

A tak se vracím k počáteční

otázce kolik bylo v uplynulém roce vykonáno pro zachování krásné bělokarpatské přírody? Mnoho či málo...? To nechť posoudí vážený čtenář sám.

Eliška Bittnerová

Konference o Čertoryjích

V prvních dvou číslech tohoto časopisu v letošním roce byly zveřejněny protichůdné názory na způsob územní ochrany Národní přírodní rezervace Čertoryje mezi Radějovem a Malou Vrbkou.

Jedna strana zastávala přístup pasivní a žádala ponechat Čertoryje vlastnímu osudu, tedy přirozenému „sukcesnímu“ procesu (zarůstání). Druhá strana zastávala aktivní přístup spočívající v kosení luk, likvidaci náletových křovin, odstraňování části mrtvých stromů a péči o nové semenáčky zdejších dubů. Správa CHKO Bílé Karpaty, která nese odpovědnost za stav této národní rezervace, proto požádala dvacet odborníků z celé republiky, aby posoudili, zda dosud prováděná údržba Čertoryjí je vhodná a zda je dostatečná.

Z tohoto důvodu se ve dnech

26. a 27. září 2000 uskutečnila dvoudenní konference o údržbě Národní přírodní rezervace Čertoryje. Mezi přítomnými odborníky byli zastoupeni botanikové, zoologové i fytopatologové z renomovaných vědeckých ústavů, přítomni byli i zástupci České inspekce životního prostředí a státní správy v ochraně přírody.

První den provedli všichni přítomní pracovní pochůzku na Čertoryjích, během které shlédli celou rezervaci včetně jejího ochranného pásma. Přímou na místě se seznámili s právě prováděnou likvidací nevhodných dřevin a mohli posoudit význam podobných zásahů provedených před dvěma a více lety. Odpoledne, večer a ještě druhý den probíhala konference v radějovském penzionu Roseta. Výsledek jednání je shrnut v závěrech konference, na jejichž textu se podíleli všichni účastníci.

Vlevo prof. Dalibor Povolný - MZLU Brno, uprostřed ing. Petr Moucha ze Správy CHKO ČR, vpravo doc. Milan Králíček Csc. MZLU.

Závěry z jednání konference o NPR Čertoryje:

Na základě místního šetření a dvoudenního jednání dospěli všichni zúčastnění k následujícím závěrům:

- Předmět ochrany v NPR Čertoryje je naplňován a zvelebován.
- Dosud prováděným managementem nedochází k ničení a degradaci území ani jeho jednotlivých složek a už vůbec ne k záměrné a prokazatelné likvidaci některých druhů živočichů.
- Management je prováděn v souladu s nově schváleným plánem péče (2000-2004), který je odrazem současného stavu znalostí a je výrazně kladným posunem oproti předcházejícímu plánu péče.
- Vzhledem ke stavu rozptýlené zeleně na území NPR Čertoryje dospělo odborné grémium k závěru, že je nutná její další postupná redukce a to alespoň v rozsahu uvedeném ve stávajícím plánu péče.
- Odborné grémium dále uznalo, že na území NPR Čertoryje je třeba zkoušet rozmanité přístupy k managementu a hledat optimální postupy, které by měly být následně zakotveny v úpravách stávajícího plánu péče.
- Různorodost zásahů na území NPR Čertoryje je naplňována.

Adresa Správy CHKO pro písemný styk:

Správa CHKO Bílé Karpaty
Nádražní 318
763 26 Luhačovice
tel. 067 - 933 710, 932 580
e-mail: spravachko@bilekarpaty.cz
úřední dny: pondělí a středa
8.⁰⁰ - 12.⁰⁰, 12.³⁰ - 17.⁰⁰

Další pracoviště jsou:

Detailované pracoviště Správy CHKO Bílé Karpaty
Bartolomějské nám. 47
698 01 Veselí nad Moravou
tel. 0631 - 322 545, 324 792
e-mail: csop@bilekarpaty.cz
úřední dny: pondělí a středa
8.⁰⁰ - 12.⁰⁰, 12.³⁰ - 17.⁰⁰

Kontaktní místo Správy CHKO Bílé Karpaty
Podzámčí 860, 763 31 Brumov
tel. 0636 - 330 305
e-mail: matejickova@volny.cz
úřední dny:
pondělí 8.⁰⁰ - 12.⁰⁰, 12.³⁰ - 17.⁰⁰,
středa 12.³⁰ - 17.⁰⁰, pátek 8.⁰⁰ - 12.⁰⁰

Bylinky bez chemie

V Hrádku na Vlárské dráze u Slavičína hospodaří na 19 hektarech Ludmila Ocelíková. Částečně jí pomáhá manžel, který je v invalidním důchodě. Z celkové výměry zemědělské půdy je zhruba 5 ha orná, zbytek tvoří luční porosty. Seno je nutné pro dobytek - dva velké a tři malé býky. Na poli pěstují obiloviny, brambory, řepu pro skot a na hektaru léčivé rostliny.

Paní Ocelíková pochází z pohraniční oblasti u Opavy. V padesátých letech odmítla chodit do zemědělské školy, protože zemědělce považovala její generace za „hnojáře“, a raději šla pracovat do Svitů v Opavě. Od roku 1968, kdy se - díky manželovi - dostala do Bílých Karpat, pracovala v JZD Vlára Slavičín. Tam v roce 1992 skončila, aby začala hospodařit podle svých představ. Především to znamenalo pěstovat bylinky ekologickým způsobem, bez umělého hnojení a použití jiné chemie.

Ocelíkoví brali na sebe riziko, že zkrachují, a začali z ničeho. Neměli chlévy ani mechaniku. Zahájení soukromého hospodaření jim umožnila návratná půjčka od Ministerstva zemědělství, z které zakoupili mj. traktor a postavili sušárnu na dřevoplyn. Do loňského roku se jim podařilo půjčku splatit.

Sběr bylinek se provádí ručně.

První roky byly velmi těžké. Někdy rodina neměla z čeho žít, např. když mlékárna půl roku neplatila. Později, když už nebylo povinné mít dojnice, začala se paní Ocelíková soustředit na bylinky. Býky chová především kvůli zemědělským dotacím, aby

Usušený měsíček lékařský

měla 2 dobytčí jednotky, které jsou třeba na získání dotací. Bez těchto dotací by se těžko obešla, jak sama říká.

Ale jak lze na bylinkách vydělávat?

Paní Ocelíková nepoužívá žádné umělé hnojivo. Bylinky to ani nepotřebují. Ale nechce používat ani pesticidy, i když měla na začátku velké potíže s pcháčem osetem, pýrem a jinými plevele. Tento problém však řeší střídáním polí s lučními porosty. Po třech až pěti letech kus louky zaorá a záhonky s léčivkami zatravňuje.

Na základě toho je tato soukromá farma od roku 1996 certifikována jako ekologicky hospodařící, což přináší i to, že firma Sluneční brána v Čejkovicích jí platí za bylinky víc než firma LÉROS (Léčivé rostliny) ve Strážnici. Na druhé straně je však jasné, že výnos je nižší než kdyby

bylo používáno hnojivo. Kompenzace za to mohou uznané ekofarmy dostávat poslední dva roky i vyššími zemědělskými dotacemi.

Důvody paní Ocelíkové pro ekologické hospodaření jsou spíše idealistické. Je to její přesvědčení - nemá chemii ráda a „postříkané léčivky by nebyly léčivé“. Také je pyšná na to, jak se po dřívějším klasickém hospodaření vrátil život do půdy a tvrdí, že její plodiny jsou nyní méně napadeny plísními.

Sortiment bylinek má po několika pokusech s různými druhy stabilizovaný. Hlavní produkci tvoří máta peprná, meduňka, měsíček a yzop, nerentabilní bylo pěstování máty okrouhlohlísté, šalvěje lékařské a saturejky, které potřebují teplejší podmínky. U pažitky měla problémy se sušením. Vedle toho několik let úspěšně pěstuje na 20 arech také plané luční druhy: chrpu luční, bukvici lékařskou, hvozdík kartouzek aj. pro obnovu květnatých luk (viz i článek na str. 10).

Potěšující je, že způsob hospodaření paní Ocelíkové má zřejmě budoucnost a může být vzorem pro další zájemce v oblasti. Inspirovat se nechal i její nejmladší syn, který se chystá rozběhnout pěstování bylinek ve velkém - se sušárnou na sluneční energii. Bohužel však mimo oblast Bílých Karpat.

Jan W. Jongepier

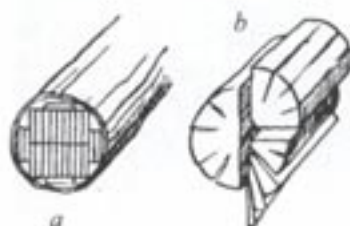
Sušárna bylinek na dřevoplyn

Šindel

Šindele jsou úzká prkénka o délce 50-60 cm, šířce 7-15 cm a tloušťce přibližně 1,5 cm. Štípały se původně ručně, nejčastěji z jedlového, borovicového nebo lipového dřeva. Na jedné straně byly opatřeny drážkou a na druhé zaostřeny. Ostrou hranou byly kladeny na střechu proti směru převládajících větrů a k lafování přibíjeny čtyřhranným hřebíkem - tzv. „šindelákem“. Později bylo štípání šindelů nahrazeno rych-

- a) c) řezaný šindel
b) d) štípaný šindel

lejší a levnější výrobou šindelů řezaných. Řezané šindele jsou však méně trvanlivé.

Šindelová krytina byla používána především ve výše položených oblastech s méně příznivým podnebím, ale s dostatkem měkkého dřeva. V místech s nehoršími klimatickými podmínkami byly šindele přibíjeny i na roubené stěny a na štít stavení. Podobně jako došky si hospodáři šindele vyráběli (štípali) sami, nebo byly vyráběny v šindelárnách profesionálními výrobci.

U nás byly šindele nejvíce používány na Šumavě, v Krušných horách, Krkonoších, Jizerských horách, na Českomoravské vrchovině, v Jeseníkách, v okolí Českého Těšína, na Opavsku (někdy v kombinaci s doškem), v Karpatech na Valašskokloboucku, Vsetínsku, Rožnovsku, Frenštátsku a Valašskomezi-

říčku.

Postupně byla šindelová krytina, stejně jako došková, nahrazována např. bídicí, eternitem, pálenými taškami apod.

Vít Trachtulec
Veselí nad Moravou

V oblasti Bílých Karpat byl šindel používán na Valašskokloboucku na roubených stavbách.

RECEPTY

Kyselica

Slavkovská kyselica

Je to starodávný místní recept, a tak mi dovolte uvést ho v nářečí. Ze zelného hrnce nabere dvě tři hrstě kysaného (ně sterilovaného) zelá a tři žufánky zelné vody. To osolíme, přidáme trochu kmínu a zalejeme vodou. Přidáme suchých hřibů a dáme je vařit. Jak je zelé měkké, polévku zasmažíme máslovou zasmažkou (jiška). Eště povafíme, do hotové nalejeme smetany. A tradiční vánoční jídlo je hotové.

Každý si na svůj talířek poseká uvažené vajíčko, pojí sa svatý opatek a potom teda kyselica. Prvěj to bývalo jedině jídlo na Štědrý večer. Ryby sa moc nejídaly. Enom eště vdolečky a čaj - držál sa půst.

Toto je základní kyselica podjavořínského kraja. Dědinu od dědiny a nekde aj dům od domu je trochu inačí. Negde do ní přidávají kusky (noky), negde trochu uvažené fazule, negde erteple. A nekeří aj tužší nekynutú šišku (knedlík) si nakrájajú s vajícem na talířek pod kyselicu.

Tož to také oprubujte, dobrú chuť!

Vlasta Ondrová

Vánoční štědrovečerní kyselica z Valašskokloboucka

Nalijeme vodu z kyselého zeli do hrnce a do ní dáme sušené hřibky (pěkně světlé). Zvlášť do hrnce dáme vařit bílé fazolky a do druhého hrnce sušené slívy. Ty vaříme chvílenku - nesmí se rozvařit. Fazolky můžeme dovařit i v kyselici. Potom vše zlehka zasmažíme máslem a nakonec zahustíme mlékem, do kterého jsme přidali trochu smetany.

paní Nováková
Nedašov

Kopanice

Moravské Kopanice patří k nejmalebnějším koutům Bílých Karpat. Rozkládají se na svazích hrozenkovského průsmyku.

Krajinnou dominantou je tu Lopenické sedlo (vpravo). Mozaikovitě rozložené usedlosti spolu se sady, loukami a poličky jsou typické pro Vyškovec (protější strana) i Žitkovou (vlevo uprostřed, vpravo dole).

Pestrost kopaničářského kroje (vpravo uprostřed) jako by odrážela bohatství přírody. Vyskytuje se tu řada vzácných rostlin, např. mečík obecný (vlevo dole).

Poklad v Bedovém

Mockrát Turci napadli Moravu. Při svých nájezdech vraždili, lupili a zapalovali celé dědiny. Na města s hradbama si ale moc netrúfali, někdy sa im ale podařilo překvapit měšťany lebo bohaté majéry. Všecko, co mělo cenu, kradli a odvážali pryč.

Po jednom z nájezdů vézi menší turecký oddíl moc nalúpeného zlata, stříbra aj iných cenností z Moravy. Hlavní prúd nájezdníků už byl v Uhrách a táto menší skupina jela až daleko za nima; tajně a velice opatrně. Věděli, že ich pronásledují

císařští vojáci, tož jeli bočnima cestama, aby sa im vyhnúli. Už to neměli daleko na uherskú hranicu, ale poznali, že lup daléj nemožú vézt. Domluvili sa, že ho zakopú do země, a až válka trochu utichne, tož sa proň vrátija. Jeli starú cestú, kerá védla z Lokova na Dolinu, zastavili sa na kraji Bedového a Kločice v místě, keré sa menuje Kotlík. Vykopali velíkú jamu a všecko do ní naskládali. Místo dobře zamaskovali, vůbec nebylo poznat, že je tam cosi zakopaného.

Eště v noci, nad ránem, ich obklíčili granátníci, keři na ně

čekali na Dolině. Všecky Turky do jednoho pobili a postřelili. Udělali ale velíkú chybu, nenechali na živu ani jednoho, aby sa ho mohli optat, gde sú zakopané nalúpené věci. Musěl to byt ale opravdu velíký poklad a ten tam podnes deň leží.

Ludva Horňákóv pásil ráz krávy na kraji Bedového. Tráva tam byla pěkná, tož sa těšil, že bude pochválený, jak dobře napásil. Jedna kráva sa ale naráz propadla až po břuch do země. Už byl velíký chasník, ale dalo mu to velice moc roboty, než ju z toho dostál. Doma to rači ani nepověděl, bál sa, aby nedostál. Možná, že ten poklad je skovaný právě v tých místoch.

Bedřich Rychlík
Zlín

Jak zimuje společenský hmyz

Jednou jsem v zimě, při přípravě výstavy o přírodě regionu, přinesl do muzea dvě obrovská sršní hnízda. Tím jsem vyvolal u pracovníků muzea nemalé obavy. Opakovaně jsem je musel ujišťovat, že hnízda jsou opravdu prázdná a invaze rozzuřených sršní nehrozí. Později jsem měl jedno z těchto hnízd pověšeno v kanceláři a podobné obavy návštěvníků mne ujistily v tom, že o životě a zimování sršní, ale i dalších zástupců sociálního hmyzu, lidé mnoho neví. Proto věnuji této otázce následující příspěvek.

Obr. 1 a 2: 1 velké hnízdo sršní během zimy zaniká.

Sociální

Co je vlastně vosám, čmelákům a mravencům společné? Předně ta skutečnost, že žijí sociálním, jinak řečeno společenským způsobem života. Základem jejich společenství je matka (královna) a její potomstvo. To jsou dělnice, čili samičky s nerozvinutým pohlavním ústrojím a dalšími odlišnostmi. Samci (pouze u včel medonosné ozna-

čování jako trubci), se v rodině objevují jen jednou do roka, kdy se lihnou současně s plně vyvinutými samičkami (budoucími královnami). Všichni dohromady obývají společnými silami vybudované hnízdo. Hnízda sociálního hmyzu jsou velmi rozmanitá. Liší se nejen velikostí a stavbou, ale i délkou existence.

Mravenci, vosy a čmeláci se, vedle celkového vzhledu a anatomie, liší také délkou života jednotlivců i celého společenství. Zatímco mravenci měří svůj život na dlouhé měsíce a často dožívají i mnoha let, vosy a čmeláci žijí pouze několik týdnů. Hnízda mravenců jsou proto stavby dlouhodobé, kdežto hnízda vos a čmeláků jsou stavby sezónní.

Vosy

Hovoříme-li o společenských vosách, máme na mysli sršně, vlastní vosy a vosíky. Všechny tyto společenské vosy budují svá hnízda z lehkého kartonu, který vzniká stmelněním naškrabané dřevní hmoty a slin. Na jaře vybuduje základ hnízda přezimující samička. Později pokračují v této činnosti dělnice a hnízdo roste po celou sezónu. V klimaticky příznivých letech může prosperující společenství vos či sršňů vybudovat od jara do podzimu obří hnízdo s mnoha tisíci buňkami.

Jednotlivé vosy v něm žijí jen několik týdnů, takže se osádka hnízda postupně mění. Jedině královna žije po celou tu dobu, ale i ona nejpozději s při-

chodem prvních mrazků umírá. To však již stačila dát život budoucím královnám a samečkům. Po opuštění hnízda se příslušníci této nové plodné generace vyhledávají a páří. Samečci brzy hynou a mladé samičky vyhledávají vhodná místa k přezimování, například v mechu, ve vrstvách spadlého listí, v trouchnivém dřevě atp. Mladé budoucí královny jsou tedy jedinými zástupci vos, sršní a vosíků, kteří přezimují. Jejich opuštěné rodné hnízdo během následující zimy zaniká. O jeho rozpad se kromě počasí postarají nejrůznější živočichové a plísň.

Čmeláci

Čmeláci budují zcela jiný typ hnízd. Jsou velice blízce příbuzní se včelou medonosnou a tak není divu, že své dílo budují ze stejného materiálu, tedy z vosku. Přesněji řečeno, z vosku stavějí pouze

jednotlivé soudečkovité buňky pro larvy a nádobky na uskladnění zásob medu. Vlastním hnízdem je zpravidla nějaká dutina (pelech po myších, skalní puklina, ptačí budka, štěrbina ve zdivu atd.) vyplněná vhodným izolačním materiálem, například kousky mechu, chomáčky vlny aj. Pouze některé druhy čmeláků budují hnízda přímo na povrchu země. Mezi drny trav budují malé mechové kopečky, skrývající jejich voskové poklady. Osud čmeláků je stejný jako osud vos. Všichni čmeláci nejpozději v půli podzimu vymírají a jejich hnízdo přes zimu zaniká. Do jara přečkávají pouze důmyslně ukryté oplodněné samičky.

Mravenci

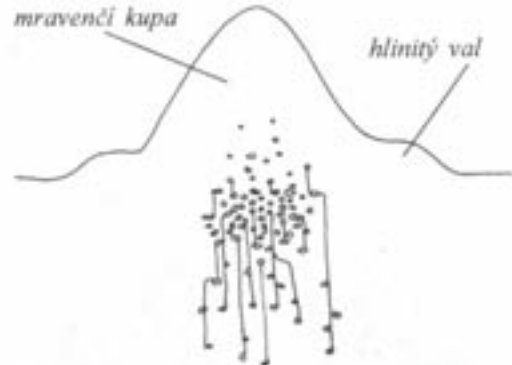
Oproti vosám nebo čmelákům jsou mravenci dlouhověcí a jejich společenstva mají stálý charakter. Délka života mravenců se různí podle druhové příslušnosti. Třeba dělnice známých lesních mravenců žijí až pět let a jejich mámy, tedy královny, mohou žít dokonce i přes dvacet let. Malí zemní mravenci z rodu *Lasius*, jejichž zemní kupky nám tolik vadí při sečení luk, nežijí ani z poloviny tak dlouho.

Mravenci umí, stejně jako včely medonosné, nahradit své

staré vyčerpané královny novými samičkami. Proto může být život mravenčího společenstva prakticky neomezený. V příznivých podmínkách se měří na desítky a snad i stovky let. Jedním z předpokladů takové délky existence je úspěšné přezimování. Nezbytným předpokladem k úspěšnému přezimování je zase vytváření zásob potravy, které jsou využity v předjaří a u řady druhů také vybudování dobrých zimních úkrytů.

Mravenci žijící ve dřevě se na zimu shromažďují ve středních, nejvíce izolovaných částech hnízda a namačkání jeden na druhého přečkávají celé měsíce. Zemní druhy mravenců budují před zimou obzvláště hluboké chodby dosahující mimo účinek i těch největších mrazů. Markantní je tato důlní činnost zejména u velmi početných druhů, jako jsou již zmiňovaní lesní mravenci rodu *Formica*. Známa Jehličnatá kupa je vlastně jen technickou nadstavbou nad vlastním hnízdem vybudovaným v zemi.

S příchodem prvních chladných nocí na konci léta začínou mravenci pod kupou hloubit hluboké zimní chodby a komory. Vydolovanou zeminu či písek vynášejí na povrch vedle kupy. Kolem kup tak roste hliněný

Obr. 3: Rozmístění zimních chodeb a komor pod mravenčí kupou.

prstenec, dosahující někdy značných rozměrů.

Stará lesnická pranostika velkým hliněným prstencům kolem kup připisuje předzvěst kruté zimy. Mravenci však žádnou meteorologickou službu nemají a nedělají dlouhodobé prognózy. Příčina vzniku velkých hliněných prstenců je daleko střízlivější. Byla-li letní sezóna pro mraveniště úspěšná (důležité je zejména teplo, klid a dostatek potravy), mravenců v hnízdě výrazně přibýlo. Před blížící se zimou musejí proto vybudovat nové a rozsáhlé zimní chodby. A proto je i prstenec kolem hnízda mohutný.

Pavel Bezděčka

Vodní plž levatka ostrá

Levatka ostrá (*Physa acuta*) je malý vodní plž, jehož ulita dosahuje délky okolo 1 cm. Jak ukazuje obrázek, je mírně protáhlá, zašpičatělá, levotočivá. Tělo je tmavohnědé, prosvítá částečně průsvitnou ulitou.

Tento plž vůbec není v naší zemi původní, běžně jej chovají akvaristé. V posledním období se

však levatka ostrá šíří i v přírodě. V oblasti Bílých Karpat byla v roce 1993 zjištěna v Olšavě pod městem Bojkovice a rovněž v Olšavě u Nezdenic.

Jde patrně o první a dosud asi jediné nálezy na jihovýchodní Moravě.

Evžen Wohlgemuth
Brno

O tom, jak šli králíci do Země zaslíbené

Už jste někdy viděli kolonii králíků nor? Skoro vždycky leží na nějakém kopečku tak, aby králíci viděli daleko do kraje. Králíci totiž velice milují svůj kraj a rádi se po něm vpozdvečer a za svítání rozhlízejí. Vždycky to tak ale nebylo. Kdysi dávno chtěli všichni králíci odejít kamsi do Země zaslíbené. To bylo tak.

Jednou brzy ráno vyběhl Karlík na vrchol Skalnatého vršku, aby se přesvědčil, jestli se nějaká liška neblíží k jejich kolonii. Karlík byl mladičkář a věčně nespokojený králík. Byl to takový ten neškodný rebelant, jakého najdete v každé společnosti. Nelíbila se mu spousta věcí. Doma se mu moc nelíbilo. Nudil se tu a hlavně nesnášel ten věčný králíčí strach z lišek a jestřábů.

Karlík tedy vyběhl na vršíček a tam narazil na něco nevidaného. Na zemi zde ležel čáp. Veliký, přímo ohromný, bílý čáp. Když uslyšel Karlíka malátně se zvedl a nejspíš se potácel.

„Haló, chlapče, dobrý den,“ oslovil čáp udiveného Karlíka. „Uvázl jsem tu. Včera jsem na chvíli přistál, abych si odpočinul na své cestě do Afriky a uvázl jsem tu.“

Karlík odpověděl slušně na pozdrav a troufl si blíž. Hned uviděl, že čápova levá noha uvázla ve spáse mezi dvěma ohromnými kameny a že odtud není úniku. Leda?! Leda, že by jeden z těch balvanů králíci podhrabali až by se sesunul kousek na stranu. Karlík se otočil a pelášil domů, co mu síly stačily. Za pár minut zde bylo osm mladých králíků a netrvalo jim ani půl hodinky a čáp byl volný.

To bylo radost! Čáp nevěděl, jak by se mohl králíkům odměnit. Karlík tedy navrhl, aby jim vyprávěl o dalekém světě. Slovo dalo slovo a čáp potom povídal dlouho do noci. Králíci byli celí bez sebe, když slyšeli o afrických travnatých pláních, jejichž konec je v nedohlednu. O nádherných savanách, kde určitě nejsou temné rokliny se spoustou lišek, ani žádné lesy, ze kterých by vyletovali zákešní jestřábi. Když se navíc dověděli, že na těch pláních je spousta vršků podobných tomuto uvěřili, že v Africe opravdu leží jejich Země zaslíbená. Všichni do jednoho se tam chtěli hned přestěhovat! Ale jak?

Vždyť cesta, jak slyšeli, vede přes moře a je nepředstavitelně dlouhá. Tu přišel s nápadem čáp.

„Vím, jak to udělat. Vy jste pomohli mně, já zase pomůžu vám. My čápi vás tam odneseme! Letos to už nepůjde, zůstal jsem tu úplně poslední. Ale příští rok, až budeme odlétat, vás odneseme všechny. Zítřka ráno letím za ostatními a mohu vzít jednoho z vás. Kdo chce být tím prvním na cestě do ráje?“

Čáp ukončil svůj projev vskutku zbytečnou otázkou. Všem bylo jasné, že to může být jedině Karlík. A tak se i stalo. Když se ráno vyhoupló sluníčko nad obzor, byl už čáp s Karlíkem na hřbetě hezky daleko. Cesta k jihoafrickým pláním je nesmírně dlouhá a oba cestovatelé si vytrpěli své. Jen co přiletěli, rozloučili se. Čáp letěl kamsi k jezerům a Karlík začal prozkoumávat ten vysněný králíčí ráj. Jenže všechno bylo jinak než čekal.

Dny zde byly neskutečně horké a po ranní rose, v níž se králíci koupají, ani památka. Většina kytek a lupení se nedala vůbec jíst a všechna tráva tu byla tuhá. Půda na skalnatých vršíčcích byla tak tvrdá, že se v ní ani pořádná nora vyhrabat nedala. A co bylo nejhorší, doslova na každém kroku tu číhalo nebezpečí. Liškám podobní šakalové byli nejhorší. Byli rychlí, lovili ve skupinách a kořist si naháněli. Stejně tak hyeny se sraženými zadky. Na nebi neustále kroužili velcí orli a ještě větší supové, ze kterých šel ohromný strach. Schovat se dalo jedině do skal. Ale tam zase číhaly cibetky a k tomu jedovatí hadi, kterých bylo nepočítaně.

Karlík skoro vůbec nespál a za pár měsíců vyhubl doslova na kost. Zachránil jej kamarád čáp, který se přiletěl rozloučit. Chystal se zpět do Evropy a s Karlíkem chtěl jen domluvit to velké králíčí stěhování. Čáp byl velice překvapen, když slyšel Karlíkovo hrůzyplné vyprávění a rád jej vzal zpět domů.

Když se Karlík vrátil do své kolonie na Skalnatém vršku, mnoho dlouhých večerů vyprávěl králíkům z širokého okolí o své dobrodružné výpravě a o hrůzných nebezpečích afrických.

Jednou se ke konci jeho vyprávění ozvalo z nedalekého dubu:

„Máte prrravdu kolego, ani já bych nechtěl žít v horrké zemi plné šelem a jiného nebezpečí. Jsem značně stárrr a zcestovalý, prrroto vím, kde leží ta vaše zaslíbená země!“

Králíci se zvědavě otočili a uviděli starého havrana, kterého si před tím ani nevšimli.

„A kde leží,“ zeptal se dychtivě Karlík, který se již zotavil a myšlenka na skutečný králíčí ráj ho dosud neopustila.

„Daleko na severru, mladíku. Tam jsou také nedohledné trrravnaté pláně s mnoha vrršíčky, ale bez šakalů a hyen, bez hadů a supů. Je tam oprrravdu krrrásně. Jestli chcete, zavedu vás tam. Cesta je, prrravda, daleká. Musíte obejít velké Studené mofffe. Ale když chcete do ráje, musíte něco obětovat.“

Karlíkova africká cesta se šťastným koncem udělala ohromný dojem na většinu mladých králíků a tak je nemusel přesvědčovat. Hned druhý den, pod vedením starého havrana, vyrazila velká

výprava králíků na sever, do Země zaslíbené.

Doma zůstali jen staří králíci, kteří už neměli dost sil a několik nevěstičích Tomášů. Ti udělali dobře. Vždyť každý rozumný králik si mohl spočítat na drápcích jedné tlapky, že žádný pták nemůže vědět nic o potřebách králičí kolonie. Vždyť ani čáp netušil, jestli se tráva v Africe dá baštit, jestli se tam dají hrabat hluboké nory a jaké tam číhá nebezpečí.

Zrovna tak to bylo s doporučením havrana. Havran byl opravdu starý a moudrý pták, ale copak mohl znát o životě králíků a co mohl znát o severní tundře v zimě, když na zimu vždycky odletal do teplejších míst?! Nebudu vás dlouho napínat a rovnou prozradím, že ani druhá výprava králíků žádnou Zaslíbenou zemi nenašla.

Když se, po mnohaměsíčním putování, před králiky otevřela rozlehlá tundra, byli v první chvíli opravdu nadšeni. Vše bylo tak, jak jim havran vyličil. Jenže pak přicházelo jedno zklamání za druhým. Byliny zde byly kyselé a tráva nízká a nechutná. Všude stála voda a promáčená země se pod tlapkami houkala. Suchá a pevná země byla jen na nízkých vršcích, ale nory se zde vyhrabat nedaly. Země tu byla hrozně skalnatá a dokonce i v létě promrzlá.

Králici byli nesmírně zklamaní a tak pořád postupovali dál na sever v domněni, že tam někde to bude lepší. Jenže to bylo právě naopak. Byla tam stále větší zima a den se krátil víc a víc. A pak se

jednou stalo, že sluníčko ráno vůbec nevyšlo a celý den byla tma. Králíci poprvé poznali, co je polární noc. Ještě týž den se obrátili zpět, na cestu k domovu.

Cesta domů však byla strašlivá. Zima byla pořád horší a horší. Pořád přšelo nebo sněžilo a krajinu zahalila mlha. S mlhou se objevili vlci. K zimě, hladu a vyčerpání se přidal nejhorší nepřítel - strach. Na králiky už toho bylo moc. Bez nesmírné snahy Karlika a pomoci starého havrana, by se mnozí z nich domů nevrátili. Ale dokázali to! Když se před kolonou vychrtlých králíků jednou odpoledne objevila silueta rodného Skalnatého vršku, přemohlo všechny silné dojetí.

Králik sebral všechny zbývající síly a chvíli před západem sluníčka dorazil svůj vršíček. Během výpravy se hodně změnil. Už dávno to nebyl ten nespokojený rebelant. Králik dospěl a zmoudřel. Když tu teď seděl a hleděl do známého vlnitého kraje, pochopil, že právě objevil svou Zemi zaslíbenou. Že tady je ten skutečný králičí ráj. Ráj se šťavnatým lupením, hřejivým sluníčkem a hlubokými norami. A stejně tak pochopil, že v tomhle ráji je dost místa i pro lišky a jestřáby.

Každý živý tvor touží po ráji, po své Zemi zaslíbené a jen ti moudří vědí, že skutečný ráj nosí každý v sobě.

Pavel Bezděčka

ZELENÁ PLANETA

Jméno Země

Všechno začalo velikým třeskem. Tenkrát naše Země vznikla. Nejprve na ní nebylo nic, ale postupem času tu vyrůstaly hory, lesy, moře a oceány. Ale to nejkrásnější, co tu vzniklo, byl život. První malí živočichové, pak větší zvířata a nakonec člověk.

Dřív člověk ale nebyl takový, jaký je dnes. Byl zvědavý a chtěl co nejvíce poznávat okolní svět. Ten úplně první člověk neměl svůj majetek, příjmení a ani jméno. Všechny duby, břízy a jabloně pro něj byly jen stromy. Růže, fialky a kopretiny byly jen květiny. Nic nemělo své jméno a toho človíčka to moc mrzelo. Přece tak krásná planeta jako je ta naše, nemůže být jen „planeta“ jako každá jiná. Lidé se rozhodli dát jí

jméno. Takové jméno, které by se k planetě hodilo. Vyslali tedy jednoho človíčka, aby jméno našel.

Šel první den. Procházel se krásnou přírodou a najednou uviděl malou včelku. „Jak může být zvířátko tak malé?“ ptá se človíček sám sebe. To je zázrak! „Už to mám,“ zavolal, „planeta je zázračná.“ Ale ona není jen zázračná. Človíček proto musel hledat dál.

Přišel večer. Človíček došel k moři, lehl si na zem a zadíval se na krásné nebe plné hvězd. Představoval si, že je někde ve vesmíru a dívá se na obrovskou barevnou planetu. Jak na ni zjedné strany svítí slunce a kolem obíhá stříbrný měsíc. Je to přece tak krásné a elegantní mít vlastní měsíc. Človíček se zaradoval, že to netrvalo dlouho a jméno planetě našel. Bude se jmenovat Zázračná Elegantní. Radostně

vyskočil a utíkal domů. Byla ale noc a človíček nic neviděl. Prodíral se hustým houštím a třásl se zimou. Jak může být tato planeta ve dne tak krásná a v noci tak krutá a mrazivá.

Ráno človíček konečně dorazil do tábora a všem vyprávěl, co se stalo. Řekl: „Odpoledne byla zázračná, večer elegantní a v noci mrazivá. Bude se jmenovat Zázračná Elegantní Mrazivá.“ Všem se jméno líbilo, ale bylo moc dlouhé. Človíček proto rozhodl: „Vybereme jen začáteční písmena.“ A tak naše planeta dostala jméno Zem.

Ale roky plynuly. Lidé se měnili, měnila se také jejich řeč a jména. A tak se trochu změnilo i jméno naší planety. Lidé si to vůbec neuvědomovali a začali naši planetu říkat Země.

Lenka Malínková
8. tř. ZŠ Tupesy

Přesmyčky

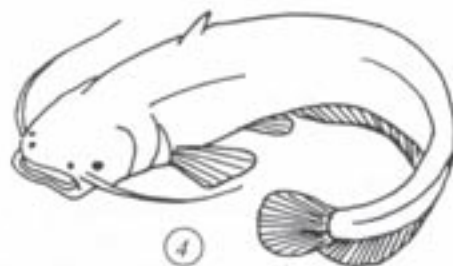
V těchto na první pohled nesmyslných slovech se ukryvají názvy hub. Dokážeš je najít?

BLEDA
MÁKŘENEČ
KEZOLUK
ZÁKOK
BŘÍH
ŽMRS
HALÍV
OKUKTÁŘ
ČUCHÁ

Poznáš tyto ryby?

(pro ty mladší je tu nápověda: na obrázku je parma, lín, okoun, sumec - přiřaďte názvy)

Víte, že papír...

Snad žádný jiný předmět, který člověk užívá, není tolik spjat s šířením vzdělanosti jako je papír. Naši dávní předkové nejprve tesali své myšlenky do kamene. Sumerové je ryli do hlíněných destiček, Egypťané psali na papyrus, Číňané na hedvábí a Evropané na pergamentu. Ale teprve vynález papíru umožnil šíření vzdělanosti.

Umíte správně odpovědět na tyto otázky?

1. V Egyptě se až do vynálezu papíru psalo na pergamen, což je obroušená, ohlazená a nakřídovaná holina z kůží

Správné odpovědi z minulého čísla:

Osmisměrka: oskeruše, moruše
Doplňovačky: A - Javořina, B - mandelík

oslů, ovcí a koz. Vynález je přičítán pergamskému králi z období asi 250 let př. Kr. Kde ale leželo jeho království?

- a) v Turecku
- b) v Řecku
- c) v Sýrii

2. Prvními výrobci papíru byli:

- a) Mayové
- b) Egypťané
- c) Číňané

3. Jiný z předchůdců papíru znali v říších Mayů a Toltéků, kde sloupávali z určitého druhu rostliny agave vrstvu lýka, proužky kladli vedle sebe a přes sebe a slepovali je. List opatřený bílých nátěrem se pak nazýval:

- a) amati
- b) maté
- c) amate

4. Tajemství výroby papíru bylo v zemi vzniku přísně střeženo. Trvalo pět století, než proniklo do další země. Bylo to v roce 610 n.l. do:

- a) Indie
- b) Japonska
- c) Vietnamu

5. Dlouho se vyráběl jen bílý papír. Výrobu barevného papíru zavedli:

- a) Egypťané
- b) Římané
- c) Arabové

Kupujte místní produkty!

Čaj, který vyléčí všechny nemoci

Opět je k dostání bělokarpatský čaj. Po loňském úspěchu bělokarpatského bylinného čaje s názvem Hornácký odzvěmek, se dohodlo Sdružení obcí mikroregionu Hornácko s ČSOP Bílé Karpaty na pokračování jeho výroby i v roce letošním. Vznikl navíc další druh čaje, a to Hornácký verbuňk, který se liší od odzvěmku jiným složením bylin. Na sběru a sušení jednotlivých komponentů se podílely obce a školy Hornácka a další dobrovolníci. Chybějící bylinky doplnila firma Sluneční brána (Sonnentor) Čejkovice, která rovněž čajovou směs srušovala a zabalila. V každé krabičce je 20 nálevových sáčků čaje, kterými příznivé účinky jak na tělo, tak i na duši. K dostání je ve všech obcích Hornácka v ceně 30,- Kč za jedno balení.

Čistý jablečný mošt

Pod značkou Tradice Bílých Karpat můžete nyní kupovat 100 % přírodní jablečnou šťávu s vysokým obsahem vlákniny, kterou poznáte podle usazeniny v láhvi. Je výtečným zdrojem vitamínů, přírodního cukru, pektinů, kyselin a dalších přírodních látek. Vůně i chuť vypovídá o směsi původních bělokarpatských odrůd jablek. Šťáva není filtrovaná a žádným způsobem chemicky ošetřena. Mošty jsou vyráběny občanským sdružením Tradice Bílých Karpat v Hostětině a lze je dodávat i v kvalitě „BIO“. Svoji volbou podpoříte zachování původních odrůd v bělokarpatské krajině a motivujete jejich pěstitele. Jablečné mošty můžete objednávat přímo na adrese Hostětín 4, 687 71, tel. 0633-641040, E-mail: tbk@ecn.cz. Ovoce pochází z vysokokmenných stromů.

Poděkování

Po uzavěření minulého čísla časopis Bílé Karpaty jsme dostali ještě další předplatné za letošní rok. Někteří čtenáři přispěli víc než stanovené předplatné 68,- Kč na rok. Za tyto přeplatky, které činily 100 až 500 Kč, chceme poděkovat I. Gaďourkovi (Haren - NL), M. Kunovjánkové (Blatnice), M. Marenčákoví (Chrudim), T. Mitáčkoví (Čejkovice), J. Pogranové (Stará Turá), L. Rybovi (Pardubice), L. Uhrovi (Květná) a M. Žákové (Kunovice).

Také chceme poděkovat řadě obcí za jejich příspěvky.

Všechny obce v oblasti Bílých Karpat dostávají dva kusy časopisu v principu bezplatně, avšak tyto obce přesto uhradily náklady na předplatné dvou výtisků: Bojkovice, Brumov, Horní Němčí, Luhačovice, Návojná, Nedašova Lhota, Slavkov, Štítná nad Vláží, Šumice, Uherský Brod, Vlčnov.

Za příspěvky různé výšky děkujeme obcím Dolní Němčí, Hluk, Korytná, Šumice (200,- Kč); Boršice u Blatnice, Hroznová Lhota (500,- Kč); Kněždub, Lipov (1000,- Kč); Strážnice, Velká nad Veličkou (2000,- Kč).

Vaše dobrovolné příspěvky považujeme za ocenění naší snahy vytvářet zajímavý a čtivý časopis. Děkujeme vám.

Redakce

Bílé Karpaty – časopis moravsko-slovenského pomezí

Vydávají: Vzdělávací a informační středisko Bílé Karpaty o.p.s. (Veselí nad Moravou), Regionální pobočka Společnosti pro trvale udržitelný život Bílé Karpaty (Uherské Hradiště) ve spolupráci se Správou CHKO Bílé Karpaty za podpory Nadace rozvoje občanské společnosti z prostředků Evropské unie v rámci programu Phare a Nadace Open Society Fund.

Kontaktní adresy: VIS Bílé Karpaty
Bartolomějské nám. 47
698 01 Veselí nad Moravou
tel., fax: 0631 / 32 25 45, 32 47 92
e-mail: visbk@bilekarpaty.cz
Jan W. Jongepier

Regionální pobočka STUŽ Bílé Karpaty
Palackého nám. 293
686 01 Uherské Hradiště
tel., fax: 0632 / 55 16 37
e-mail: stuz.bk@brn.pvtnet.cz
Jana Hajduchová

Redakce: Pavel Bezděčka, Božena Gajdová, Jana Hajduchová, Jan W. Jongepier, Vlasta Ondrová, Pavel Popelka, Jiří Pšurný

Autoři fotografií a kreseb: J. W. Jongepier (str. 2, 3, 4, 11, 16, 18), V. Tetera (str. 6), L. Mikáč (str. 5), M. Janík (str. 8), I. Jongepierová (str. 10), P. Šrámek (str. 10), M. Zavadilová (str. 12), B. Jagoš (str. 14), S. Bobčík (str. 14), P. Bezděčka (str. 15), J. Hajduchová (str. 18, 19).

4. číslo ročníku 2000 vychází v prosinci 2000.

Reg. č. 7428, ISSN 1211 – 3638, Ročník V, číslo 4, náklad 1500 ks, cena 17,- Kč

Tisk: ALDIPRESS Veselí nad Moravou

Podávání novinových zásilek povoleno Českou poštou, s.p. OZJM, Ředitelství v Brně č.j. P/2-957/99 ze dne 25. 2. 1999.

***Pravda je to, co zjednodušuje svět,
a ne to, co vytváří zmatek.***

Antoine de Saint-Exupéry (francouzský spisovatel 1900 - 1944)

Podávání novinových zásilek povoleno
JmH ČP č.l. P/2 - 957/99 ze dne 25.2. 1999.
Výplně hrazeno v hotovosti

Vzdělávací a informační středisko Bílé Karpaty
Barolomějské nám. 47
698 01 Veselí nad Moravou

Cena 17,- Kč